ГОЛЛАНДСЬКА МУЖНІСТЬ

ГОЛЛАНДСЬКА МУЖНІСТЬ

— Отаке наше щастя!

Гас Лефі кінчив витирати руки й дратливо жбурнув рушник на каміння. Хлопця пойняла пригніченість; йому здалося, наче сонце потемніло й пригасло його золотосяйне проміння. Навіть свіже, аж різке гірське повітря утратило смак, а ранок більше не тішив своєю звичайною красою.

— Отаке наше щастя! — повторив Гас повчальним тоном, цей раз, очевидно, звертаючись до другого юнака, що старанно мив милом голову в озері.

— Що ти там бубониш? — Газард Ван-Дорн запитливо підвів лице, облямоване білою піною. Очі його були заплющені. — Яке це наше щастя?

— А он глянь! — Гас підняв у небо похмурий погляд, — Проґавили. Якийсь бевзь утер нам носа, от що!

Газард розплющив очі й угледів білий прапорець, що зухвало полоскався край урвища на добру милю над їхніми головами. Очі його враз заплющились, а обличчя судомно зморщилося. Гас кинув йому рушника й без будь-якого співчуття дивився, як товариш витирає їдюче мило: йому самому було занадто прикро на душі, щоб іще перейматися такою марницею.

Газард застогнав.

— Що, так дошкулило? — холодно, зовсім байдуже спитав Гас, ніби для годиться.

— Ще б пак ні, — відповів бідолашний Газард.

— Мило таки їдкувате. Я сам помітив.

— Не про мило я. Он про те! — розплющивши почервонілі очі, Газард показав рукою на невинний прапорець — Ось що мене допекло.

Гас Лефі не відповів нічого. Він одвернувся й почав розпалювати вогонь, а потім заходився готувати сніданок. Розчарування й жаль були такі глибокі, що йому відібрало мову. Газард, що почувався так само, теж не промовив більше ні слова і, годуючи коні, не тулив уже голови до їхніх вигнутих дугами ший і не голубив пальцями їхніх грив. Навіть розмаїті пишноти Дзеркального озера, що стелилося їм біля самісіньких ніг, перестали цікавити хлопців. Якби вони схотіли пройти понад берегом усього лише сотню ярдів, вони б дев'ять разів уряд побачили схід сонця, дев'ять разів із-за дев'ятьох шпилів, що височать один попліч одного, могли б побачити, як підіймається над обрієм сліпуча скиба велетенської вогняної кулі, і дев'ять разів, тільки глянувши в озеро, побачили б ті дивовижі, відбиті у воді точно і яскраво, мов живі. Однак вони не помічали тепер усієї титанічної величі того видовища, бо в них віднято головну втіху, заради якої вони рушили в мандрівку до Йосемітської долини[58]. Хтось перебив їм давно плеканий замір — видертися на Пів-баню, і засмучені хлопці поробились мов сліпі до тих див і принад славнозвісної місцевості.

Півбаня підносить свою пошрамовану льодовиками голову на цілих п'ять тисяч футів над рівнем Йосемітської долини. В самій назві цієї велетенської скелі міститься її точний і повний опис. Це не що інше, як циклопічна куля, розколена надвоє так рівно, мов яблуко, розрізане ножем. Мабуть, не варто пояснювати, що залишилась тільки одна

половина, звідки й пішла її назва. А другу половину віднесла геть могутня крижана річка в буремний льодовиковий період.

Тієї прадавньої доби одна з холодних річок проточила собі широку ущелину крізь суцільну скелю. Ця ущелина тепер називається Йосемітська долина.

Але вернімося до Півбані. По її північно-східному боці стрімкими покрученими стежками можна добутися до Сідловини. Сідловина — це здоровенна брила, що впирається в бік Півбані. Від верху цієї брили до вершка Півбані здіймається тисячофутова опуклість. Ота тисяча футів схилу, занадто крутого, щоб дертися ним голіруч, багато років не піддавалася охочим до пригод сміливцям, що зводили жадібні очі до високої вершини.

Врешті двоє кмітливих альпіністів здогадалися свердлити в скелі дірки за кілька футів одну від одної та забивати в них залізні гаки. Проте, коли вони піднялись на триста футів над Сідловиною, липнучи, як мухи, до малонадійної стіни, по обидва боки якої зяяла безодня, нерви їхні не витримали, і вони покинули розпочату справу. Так воно й лишалося, аж доки один невгамовний шотландець, Джордж Андерсон на ймення, докінчив той зухвалий задум. Почавши, де ті кинули, він цілий тиждень свердлив скелю та дерся чимраз вище, поки кінець кінцем ступив ногою на страшезну височину і, зачудований, поглянув у прірву, де майже на милю нижче спочивало Дзеркальне озеро.

В наступні роки чимало сміливців користувалися тією довгою мотузяною драбиною, що він там залишив. Але однієї зими драбину, линви й іншу снасть геть знесло снігом та льодом. Правда, більшість гаків, покручених та погнутих, лишилося. Але відтоді рідко хто зважувався на небезпечну виправу, та й з тих небагатьох не один заплатив життям зрадливій височині й жоден не досяг успіху.

Проте Гас Лефі та Газард Ван-Дорн кинули сонячні долини Каліфорнії й помандрували на високі хребти Сьєрри з твердим наміром будь-що, після тих життєгубних спроб, видертися на Півбаню першими. Ось чому їхнє розчарування було таке глибоке та гірке, коли вранці, прокинувшись, вони побачили білий прапорець, що попередив їх про невдачу.

— Якби ми вчора заночували під Сідловиною та встали вдосвіта… — нарешті здобувся Газард на слово, після того як вони давно вже мовчки поснідали й помили миски.

Гас понуро кивнув головою. Але чи здатні молоді хлопці довго журитися? Отож потроху вони розбалакались.

— Либонь, він уже досі внизу, вилежується в наметі й пишається, як Олександр Македонський, — провадив Газард. — І я не ганю його за це. Тільки б я волів, щоб на його місці були ми.

— Будь певен, що він уже внизу, — озвався нарешті й Гас. — На голій скелі надто гаряче. В цю пору сонце смажить її нещадно. Ти ж знаєш, який був наш план. Чимраніше видертись на Баню й чимраніше спуститися. Та й кожен, хто думає видертись туди, повинен мати досить глузду, щоб спуститися, поки скеля не розпеклася й не почнуть пітніти руки.

— І ти будь певен, що він ліз туди невзутий, — додав Газард, а тоді перевернувся горілиць і знічев'я задивився на білу цяточку прапорця, що бадьоро тріпотів над самим краєм височенної кручі.

— Стривай-но! — нараз гукнув він, схопився й сів. — Глянь, що це таке?

На вершку Півбані щось ясно, металево зблиснуло, потім удруге й утретє. Обидва хлопці, зацікавлені й схвильовані, позадирали голови.

— Що за йолоп! — вигукнув Гас. — І чого він не спустився, поки не було спеки?

Газард повільно покрутив головою: мовляв, хто його знає, хіба здогадаєшся так зразу?

Світляні виблиски все спалахували на вершку Півбані, і хлопці незабаром помітили, що виблиски ті не рівномірні — то довгі, то короткі, то рідші, то дуже часті, а то вони й зовсім припинялися на кілька секунд.

— Угадав! Угадав! — обличчя Газарда засвітилося розумінням. — То він намагається щось нам сказати. А зайчики, до нас посилає кишеньковим дзеркальцем: точка — тире, точка — тире. Второпав?

Гасове обличчя теж проясніло.

— А, я знаю. Це так, як роблять на війні — сигналізація. Називається геліограф. Правда? Щось на зразок телеграфу, тільки без дротів. А вживають ті самі точки та тире.

— Атож. Азбука Морзе. От якби знати її!

— Еге ж. Він, мабуть, хоче щось сказати нам. А то б навіщо йому таке витівати?

Зайчики спалахували без упину, і Гас незабаром вигукнув:

— З ним щось лихе скоїлось, от що! Либонь, скалічився абощо.

— Овва! — недовірливо відмовив Газард.

Гас узяв рушницю й вистрілив з обох цівок тричі вряд. Ще не вляглася луна, як на них сипнула ціла злива спалахів. Зміст тієї відповіді

був такий очевидний, що навіть Газард, котрий спершу мав сумнів, переконався, що людина, яка випередила їх, опинилася в серйозній небезпеці.

— Хутко, Гасе! — гукнув він. — Пакуйся! Про коней подбаю я. Зрештою, й подорож наша не марна буде. Доведеться дертися на Півбаню рятувати його. Де карта? Як нам дістатися до Сідловини?

— "Треба їхати стежкою, протоптаною кіньми нижче Вернальських порогів, — прочитав Гас у путівнику. — Одна миля шпаркої їзди приводить туриста до всесвітньовідомого Невадського водоспаду, біля якого, підносячись у всій своїй пишноті та красі, стоїть на варті "Чаша свободи".

— Пропусти все це, — перебив Газард нетерпляче. — Давай про дорогу.

— Ага, ось де! "Дорога, що йде понад водоспадом, трохи вище від нього розгалужується, і ліва її віднога приводить до Малої Йосемітської долини, Спочинку Хмар та інших прикметних місць".

— Годі, вистачить! Це вже є в мене на карті, — знову перебив Газард. — Від Спочинку Хмар стежка веде просто до Півбані. Її позначено пунктиром. Це показує, що тут стежка покинута. Нам треба пильнувати, щоб її знайти. Добиратись туди цілий день.

— Подумати лишень, скільки ще їхати! А ми ж стоїмо під самою Банею! — замислено дивлячись угору, промовив Гас.

— Це тому, що ми в Йосемітській долині. Й тим більше треба поквапитися. Отже, рушаймо. Ворушися!

Звиклим до подорожування, їм вистачило кількох хвилин, щоб нав'ючити табірне спорядження на коней і самим сісти верхи.

Коли вони постриножували коней на вузенькій гірській луговипці біля підніжжя Сідловини й зготували собі на вечерю каву та шинку, вже добре смеркало. Там-таки, перше ніж позагортатися в укривала, вони знайшли намет безталанного незнайомця, якому судилося просидіти всю ніч на голому вершку Бані.

Вже розвидніло, коли хлопці, захекані, впали на каміння на верху Сідловини й почали сквапно роззуватися. З такої височини їм здавалося, що вони сидять на самісінькій вершині світу, і навіть увінчані снігами верхів'я Сьєрри лежали нижче за них. Просто внизу по один бік від них стелилася Мала Йосемітська долина, на півмилі вглиб, а по другий бік — Великий Йосеміт, нижче на цілу милю. На сміливців уже лилися промені сонця, а ті дві глибочезні хлані, куди хлопці втупили погляди, ще сповивала пітьма. А над ними, купаючись у ярому світлі дня, підносилась у небо грандіозна опуклість Бані.

— А це що? — спитав Гас, показуючи на обшиту шкірою флягу, що її Газард надійно пристібував у кишені сорочки.

— "Голландська мужність", — відповів товариш. — Нам на це діло треба зібрати всю свою снагу, а то навіть і трохи більше. — Значуще постукавши по флязі пучками пальців, він докинув: — Ось тут і е оте "трохи більше".

— Розумне діло, — погодився Гас.

Звідки в них узялася така думка, важко розгадати. Але вони були ще молоді, і мали попереду багато негортаних сторінок життя. Повіривши в цілющу силу віскі, як засобу проти укусів гадюк, вони поклали в подорожню аптечку чималий запас цього трунку. Щоправда, досі його не чіпали.

— Хильнемо трохи перед дорогою? — спитав Газард. Гас глянув у прірву й покрутив головою.

— Краще почекаймо, поки опинимось вище й деріися стане важче.

Перший гак стримів на якихось сімдесят футів вище від них. Лід, що накопичувався взимку, скрутив його й пригнув донизу так, що він виставав не більше як на півтора дюйма над стіною, і з такої віддалі закинути на нього зашморга було вельми нелегко.

Знову й знову Газард вправно, по-ковбойському, кидав змотаний кільцями мотуз, і знову й знову йому не щастило зачепити зашморга на гак. Не вдалося це й Гасові. Скориставшись нерівною поверхнею, хлопці видерлися на двадцять футів угору по схилу Бані й залягли тут у міленькій заглибинці перепочити. Круча Бані, розколеної навпіл, обривалася мало не поруч, і вони зі своєї заглибники дивилися через край на прямовисну стіну, що спадала вниз на добрих дві тисячі футів. Далі зір не сягав, бо нижче лежав ще напівморок.

Тепер гак був від них за п'ятдесят футів, але шлях до нього пролягав цілком рівний, з нахилом у п'ятдесят градусів. На тому відтинку, здавалося, не було місця, де перепочити, і його треба було взяти одним махом, бо якщо спинитись, то можна зірватися й полетіти вниз. В цьому ж і полягала небезпека. Баня формою сфериста, і якщо почнеш сунутись униз, то поїдеш не до того місця, з якого почав дертися і де Сідловина підхопила б, а на південь, у напрямі Малого Йосеміту. А це означало впасти з височини у цілих півмилі.

— Давай спробую, — промовив Гас запросто.

Вони зв'язали дві мотузки докупи, а кінцями кожен обв'язав себе в поясі. Тепер їх з'єднувало сто футів мотузки.

— Як я посунуся вниз, — застеріг Гас, — вибирай мотузку й держися щосили. А не вдержишся, полетиш услід за мною, і тоді капець нам обом.

— Авжеж, — погодився Газард. — Тільки, мабуть, спершу хильни трошки!

Гас глянув на флягу, що простягав йому товариш. Він добре знав себе й свою спромогу.

— Зачекаймо, поки я доберусь до гака й ти видерешся до мене. Все готове?

— Так.

Гас рвонувся вгору, наче кіт, і щосили подерся вперед, а його товариш помалу попускав мотузку. Спочатку Гас рухався досить швидко, тоді повільніше і повільніше. Ось йому залишилося п'ятнадцять футів до гака, потім десять, вісім… та посувався він тепер зовсім повільно. Газард дивився на Гаса з заглибини, і його поймали зневага до товариша й прикре розчарування. Адже, як дивитися — це таке легке діло! Ось Гасові лишилося п'ять футів, а тоді ще одне напружене до болю зусилля — і всього чотири. Та як зостався йому до гака тільки один ярд, Гас зовсім спинився, тобто не те, що спинився — він крутивсь як вивірка в колесі, — але не посувався далі, а лише втримувався, відчайдушно чіпляючись, на поверхні Бані.

Було очевидно, що спроба не вдалася. Тепер постало питання, як урятуватися. Раптовим рухом, як кішка, Гас перевернувся спиною до кручі, вперся п'ятою в невеличку, мов блюдечко, ямку й сів. Мужність його раптом де й поділася. День нарешті проник і на дно долини, і хлопця перелякала страшенна височина.

— Вперед, хапайся за гак! — наказав Газард, але Гас тільки покрутив головою.

— Тоді спускайся!

І знову Гас покрутив головою. То було тяжке випробування: сидіти на краю безодні, втративши звагу й надію.

Але й Газарда, що лежав досі безпечно в розколині, теж чекало не легше випробування, хоча й інакшого характеру. Коли Гас почне спускатися вниз, — а йому незабаром доведеться, — то чи зможе він, Газард, вчасно вибрати ослаблену мотузку і потім чи втримається на місці, коли Гас рвоне його, летячи в безодню?

Навряд… Ось він лежить тут, ніби в безпеці, а насправді теж приречений на смерть. Потім у нього зродилася спокуса: а чом не відв'язати мотузку від себе? І він буде врятований, хоч би там що. Це був дуже простий спосіб викрутитись. Навіщо гинути обом? Однак така спокуса не могла побороти гордої натури його раси, та й власної його честі. Тож він і не відв'язав мотузки.

— Спускайся! — наказав Газард. Але Гас наче закам'янів.

— Спускайся! — погрозив Газард — Або я сам стягну тебе вниз. — І злегка потяг за мотузку, щоб показати, що він не жартує.

— Не смій! — просичав Гас крізь зціплені зуби.

— Ще й як насмію, якщо сам не спустишся! — І Газард знову смикнув за мотузку.

Щось розпачливо буркнувши, Гас рушив униз, намагаючись держатися чимдалі від краю, щоб не зірватись у прірву.

Майже в захваті від власного самовладання, Газард, напруживши всі почуття, змотував ослаблений мотуз моторно й швидко. Потім, коли мотуз почав натягатися, він зібрав докупи всю силу й уперся. Його до половини витягло з заглибини. Але він тримався міцно, і Гас, описавши коло, в якому Газард правив за центр, а мотузка за радіус, приземлився

на самісінькому краю Сідловини з південного боку. За кілька секунд Газард уже простягав йому флягу.

— Випий ти, — сказав Гас.

— Ні, ти пий, мені не треба.

— Ну, й мені вже не треба.

Видно, Гас не дуже вірив у флягу та її вміст. Газард сховав віскі в кишеню.

— Що, вже не боїшся? — спитав він. — Чи хочеш покинути це діло?

— Нізащо! — обурився Гас. — Я не боюся. Жоден Лефі не був боягузом. То мені лише на мить забракло духу там угорі, ніби морська хвороба напала. Але я вже оговтався і можу хоч зараз дертися до самого верху.

— Гаразд, — підбадьорливо промовив товариш. — Тільки цей раз ти ляжеш у заглибину, а я покажу тобі, як легко воно робиться.

Але Гас не погодився. Він вважав, що легше й безпечніше знову спробувати йому, бо ж не так важко тягти по гладенькій скелі свої сто шістнадцять фунтів, ніж Газардові його сто шістдесят п'ять, і що сто шістдесяти п'яти фунтам легше спинити в падінні сто шістнадцять фунтів, аніж навпаки. А крім того, він уже раз пробував дертися туди, отож має досвід. Газард мусив визнати, що це правда, хоч поступався вкрай неохоче.

Гас за другим разом таки домігся успіху. Коли вже здавалося, що невдача повториться, він ще раз відчайдушно напружився й ухопився за жаданий гак. Підтягшись на мотузці, Газард незабаром опинився біля Гаса. Дальший гак був на яких шістдесят футів вище від них. Ллє майже

до середини цього відтинку якийсь льодовик у прадавні часи проорав неглибоку борозну. Скориставшись тією борозною, Гас відразу заарканив дальший гак, і тепер здавалося, — та воно й насправді так було, — що найважчу частину шляху поборено. Правда, схил над ними ще покрутішав, сягаючи шістдесяти градусів, але тепер на хлопців чекала майже суцільна лінія гаків, що стирчали за шість футів один від одного. Їм навіть відпала потреба вдаватися до аркана. Стоячи на одному гаку, дитячою забавкою було накинути складену вдвоє мотузку на вищий гак і видертися до нього.

На вершині їх зустрів засмаглий, мов бронза, бородань. Він по-братньому потис їм руки.

— А ще балакають про якісь там Монблани! — радісно вигукнув він, урвавши своє вітання і окидаючи очима пишну панораму. — Та на всій землі, ні над нею, ні під нею, ніде нема нічого рівного цьому краєвидові! — Потім він, спохопившись, подякував їм за допомогу. Ні, з ним нічого страшного не сталося. Просто вчора через власну необережність, щойно ступивши на вершину, він випустив з рук мотузку. А без неї не можна спуститися. То вони обізнані з геліографією? Ні? Дивно! Як же вони тоді…

— О, ми здогадалися, що тут щось не гаразд, — перебив його Гас, — коли побачили, як заблискав зайчик після наших пострілів.

— А дуже холодно було вночі без укривала? — спитав Газард.

— Ще б пак. І досі як слід не нагрівся.

— То, може, хильнете трошки? — Газард простяг йому флягу.

Незнайомець якусь мить дивився на нього дуже серйозно, а потім промовив:

— Друже мій любий! Чи ти не бачиш цього ряду гаків? Я маю щирий намір негайно спуститися ними вниз, отож мушу відмовитися. Ні-ні, дуже вам вдячний, але волію обійтися без цього.

Газард зиркнув на Гаса й сховав флягу в кишеню. Та коли вони скинули складену вдвоє мотузку з останнього гака й відчули під ногами надійний грунт Сідловини, він знову вийняв флягу.

— Тепер, коли ми спустилися, вона нам не потрібна, — сказав він рішуче. — Та й узагалі я дійшов висновку, що з цієї "голландської мужності" не багато пуття. — Він звів погляд на грандіозну опуклість Бані. — Гляньте лишень, що ми зробили без неї!

А за кілька секунд гурт туристів, що зібралися на березі Дзеркального озера, був украй вражений незрозумілим явищем — їм на голови, наче комета з ясного неба, впала фляга віскі. І всю дорогу назад до готелю вони зчудовано розмовляли про дива природи й зокрема метеорити.

ЗНИКЛИЙ БРАКОНЬЄР

— Хто там слухатиме ваших пробачень та виправдовувань! Вас спіймано по їхньому боці — й цього досить. Візьмуть — і зразу до Сибіру, в соляні копальні. Ну, а дядько Сем хіба конче мусить усе знати? І в Штатах про нас більш ані слова не почують. "Мері Томас", напишуть газети, пропала безвісти з усією командою, імовірно, в японських водах під час тайфуну. Ось що напишуть газети, та й люди те саме скажуть. Л вас запровадять до Сибіру в соляні копальні. І ви будете мертві для цілого світу і для рідних, хоч, може, й по п'ятдесят років ще житимете.

Так виклав питання Джон Люїс, відомий під прізвиськом Морський Законник.

Справді-таки, в кубрику "Мері Томас" ішлося про дуже серйозну справу. І тільки-но підвахтові заговорили про свій клопіт, як і чергова вахта спустилася вниз і приєдналась до розмови, бо стояв штиль і роботи на палубі не було. Самий стерничий стояв за штурвалом, та й то тільки для годиться. Навіть "Синаш" Рассел, кают-юпга, і той скрався сюди, щоб послухати.

А хвилина таки була серйозна, і про те свідчили похмурі обличчя матросів.

Цілих три місяці "Мері Томас", мисливська шхуна, полювала на котиків понад узбережжям Японії і далі на північ, до Берінгового моря. Ближче до материка в цьому морі вони мусили припиняти промисел, а то й зовсім у ті води не заходити, бо там починалася заборонена зона — місця, де міг спокійно плодитися хутровий звір, і де патрулювали російські сторожові судна.

Тиждень тому шхуна потрапила в густий туман, а на додачу ще й запало цілковите безвітря. Відтоді туман уже не розходився, і лиш коли-не-коли налітали подмухи майже нечутного вітерця. В самому цьому, власне, лихого нічого не було, бо мисливські шхуни не поспішають, доки навколо них трапляються котики. Непокоїло команду те, що течія в цій місцевості нестримно несла судно на північ. Отже, "Мері Томас" мимоволі продрейфувала за лінію кордону, і тепер годину по годині її несло все далі в небезпечні води, що їх стеріг російський ведмідь.

Чи далеко вже занесло шхуну, ніхто не знав. З тиждень не показувались ані сонце, ані зорі, і капітан не міг провести спостереження й визначити місце перебування судна. Щохвилини їх міг заскочити сторожовик; тоді всю команду чекає Сибір. Доля інших котиколовів-браконьєрів була добре відома людям з "Мері Томас". Ось через віщо обличчя матросів так спохмурніли.

— Друзі мої, — заговорив німець, стерник мисливської шлюпки, — погане діло. Саме як допряча здобич і тшесна, моше статися біда: росіяни схоплять нас, заперуть наші шкури й шхуну н запакують з анархістами в Сибір. Ах, душе погане діло!

— Оце ж бо й прикро, — провадив далі Морський Законник. — Півтори тисячі посолених шкір у стосах. І все це чесно здобуте. Чималий пай припадає кожному. А тепер от спіймають нас — і капець! І хоча б уже ми по-браконьєрському полювали! А то ж чесна праця, в нічиїх водах.

— А як ми не вчинили ніякої шкоди, то що вони нам зроблять поганого? — запитав Синаш.

— Чи то личить хлопцеві твоїх років стромляти носа, де старші розмовляють? — суворо озвався один матрос-англієць, перехилившись через край своєї койки.

— А чом би й ні, Джеку? — обстав за Синаша Морський Законник. — Його право, бо хіба він не може позбутися свого заробітку так самісінько, як будь-хто з нас?

— Авжеж, плакали наші грошики! — буркнув у відповідь Джек. Він збирався, одержавши платню, поїхати додому, побачитися з ріднею, що жила в Челсі, і серце йому мліло на саму думку, що можна втратити не тільки зароблене, а й волю.

— А звідки їм знати? — спитав Морський Законник, відповідаючи на Синашеве запитання. — Ми тепер у заборонених водах. Ну як їм доведеш, що ми сюди запливли не своєю охотою? Застануть нас тут, а в нас у трюмі півтори тисячі шкур. Як вони дізнаються, чи ми їх здирали в заборонених чи не в заборонених водах? Сам же бачиш, Синашу, все свідчить проти нас. Якби ти спіймав чоловіка з повними кишенями яблук, таких самих, як ростуть у тебе в садку, та ще й спіймав його на

своєму дереві, то що б ти думав, якби той чоловік сказав тобі, що він не рвав, що його вітром туди занесло, а яблука зовсім з іншого садка? Ну, що б ти подумав, га?

Після такого висвітлення Синаш ясно побачив, до чого йдеться, і тільки безнадійно похитав головою.

— Краще померти, ніж іти до того Сибіру! — промовив один з веслярів. — Там тебе закинуть в соляну копальню, і працюй у ній, аж доки не віддаси богові душу. І ніколи вже ми не побачимо сонця. От я чув, як розповідав один чоловік, що був прикутий до свого товариша, а той узяв та й помер. А вони обидва скуті докупи! А як пошлють тебе у ртутні копальні — там слинотеча нападає. Краще хай повісять мене, ніж помирати від слинотечі.

— А що це воно — слинотеча? — спитав Джек, ураз підвівшись, і сів на койці, щойно зачув про нову халепу.

— Ну, ртуть потрапляє в кров, чи що. А тоді розпухають ясна, наче від скорбуту. Тільки ще гірше. Зуби починають хитатися. Потім викидаються по всьому тілу страшні виразки, і людина помирає в лютих муках. Навіть найздоровіші не годні довго витривати у ртутній копальні.

— Кепська справа, — повторив сумовитим голосом шлюпковий стерник у тиші, що запала після цього. — Душе кепська. Краще б я зостався був у Йокогамі. О, а це що?

Судно несподівано накренилось набік. Палуба перехилилася. Бляшана коновка впала, брязнувши, й заторохтіла по похилій площині. Згори почулося лопотіння парусини ослабленого фока. Потім влетів крізь люк помічників голос:

— Всі на палубу, підняти вітрила!

Ніколи ще таких наказів не сприймалося з більшим ентузіазмом. Штиль минув, і повіяв вітер, що мав віднести їх на південь, далі від небезпеки. Усі ринули на палубу. В несамовитому поспіху поставили марселі, клівери, стакселі. Поки працювали, густий туман розійшовся, й відкрилося темне склепіння неба, всипане блискітками знайомих зірок. Невдовзі на шхуні все впорали, і "Мері Томас", мальовниче хилячись під бічним вітром, попрямувала на південь.

— Спереду пароплавні ліхтарі лівого борту! — схвильовано вигукнув сигнальник зі свого поста на баку.

Капітан послав Синаша в каюту по нічного бінокля. Всі матроси тислися до поруччя навітряного борту й видивлялися на підозрілого чужинця, темний корпус якого вже окреслювався невиразно на тлі неба. В цих рідко відвідуваних водах у тисячу разів імовірніш було зустріти російський сторожовик, ніж якесь інше судно. Капітан ще тривожно й пильно дивився в бінокль, коли спалах вогню осяяв бік чужого судна, а слідом за тим пролунав гучний постріл з гармати, підтвердивши найгірші побоювання. Отже, це справді був сторожовик, і стріляв він, очевидно, поверх прови "Мері Томас", щоб примусити шхуну лягти в дрейф.

— Стерно на борт! — гукнув капітан до стерничого обмерлим голосом. А потім до команди — Спустити клівер і фок! Згорнути бом-клівер! Узяти на гітови фок-марселі, тоді на корму, послабити грота-шкот!

"Мері Томас" повернулася проти вітру, втратила хід і важко загойдалася, мов уклоняючись перед незнайомцем на розлогих хвилях, що котилися з заходу.

Сторожове судно підійшло трохи ближче й спустило шлюпку. Звіролови дивилися, мовчазні й пригнічені. Вони бачили, як на воду лягає біла пляма шлюпки і як сходить у неї команда, чули рипіння

шлюпбалок та покрики російських офіцерів. Потім шлюпка рвонулась уперед, гнана веслами, і попливла до них. Розбирався сильний вітер, і хвилі, підносячи й опускаючи шхуну, не давали легенькому суденцю пристати до борту. Але, таки влучивши мить і скориставшись линвами, кинутими зі шхуни, офіцер з двома матросами вибрався на палубу, а шлюпка відійшла на безпечну віддаль і лягла там У дрейф. За старшого на ній лишився молодий мічман, Що сидів на кормі, тримаючи в руках кінці, спущені зі шхуни.

Офіцер, лейтенант російського флоту, як видно було з уніформи, пішов із капітаном "Мері Томас" у каюту оглянути корабельні папери. За кілька хвилин лейтенант знову з'явився на палубі. Його матроси відсунули накривку люка, і він з ліхтарем спустився в трюм глянути на купи засолених шкур. Перед ним височів величезний ворох, півтори тисячі недавно оббілованих шкур, вилов цілого сезону. За таких обставин лейтенант міг зробити лише один висновок.

— Мені дуже шкода, — каліченою англійською мовою сказав російський офіцер капітанові шхуни, повернувшись на палубу, — але мій обов'язок ім'ям його величності затримати ваше судно, як браконьєрське, спіймане зі свіжими шкурами в забороненій зоні. Кара за це, як вам, певно, відомо, — конфіскація і ув'язнення.

Капітан "Мері Томас" знизав плечима вдавано байдуже й відвернувся. Хоча сильні люди вміють приховувати свої почуття, та, як їх спостигне незаслужена кара, їм не легко буває стримати сльози. В капітановій уяві постали дуже яскраво його невеличка садиба в Каліфорнії, дружина та двоє білявеньких хлопчиків. Йому якось незвично перехопило горло, і він злякався, що розридається, коли заговорить; а в нього ще є й обов'язок перед командою. Не можна виявляти перед ними ніякої слаботи, бо він повинен бути їм непохитною опорою в біді. Він уже давав пояснення російському лейтенантові, але добре розумів, яке безнадійне його становище. Як казав був Морський Законник, усе свідчило проти них. Тож відвернувшись він почав ходити туди й сюди на кормі судна, яким уже не командував.

Обов'язки капітана тимчасово перейняв на себе російський офіцер. Він наказав ще кільком своїм матросам перейти зі шлюпки на шхуну. Незабаром усі вітрила взяли на гітови або дбало позгортали. Поки робилося все це, шлюпка пропливла від шхуни до сторожовика й вернулася назад, протягши між суднами важку буксирну линву, кінець якої прив'язали за великі кнехти на прові шхуни. А котиколови стояли похмурими купками. Було б божевіллям чинити опір під жерлами гармат військового корабля, наставленими так зблизька, що можна палицею докинути. Але допомагати росіянам вони відмовилися. Вони воліли дивитись у похмурій мовчанці.

Закінчивши свою справу, лейтенант наказав російським матросам, окрім чотирьох, вернутися на шлюпку. Тоді мічман, юнак років шістнадцяти, хоча форма й кортик надавали йому навдивовижу дорослого й повного гідності вигляду, піднявся на палубу перебрати на себе команду над затриманого шхуною. Коли вже лейтенант збирався зійти зі шхуни, йому на очі навернувся Синаш. Без слова попередження він ухопив хлопця за руку, пересадив через поруччя і, махнувши рукою на прощання, скочив услід за ним у шлюпку.

Ця несподіванка, зрозуміло, дуже налякала Синаша. Всі жахливі оповідання про росіян, які він чув і які могли тільки навіяти страх перед ними, тепер яскраво ожили в його пам'яті. Вже те, що росіяни затримали шхуну, було недобре, але щоб вони відірвали його від товаришів — така страшна доля йому й уві сні не снилася.

— Будь молодцем, Синашу! — гукнув до нього капітан, коли шлюпка відпливала від борту "Мері Томас". — І кажи тільки правду!

— Авжеж, сер! — жваво відповів хлопець, силкуючись нічим не виявити свого ляку. Не позбавлений національної гордості, він соромився показати себе боягузом перед цими чужинцями-ворогами, цими дикими російськими ведмедями.

— Та будь тшемний! — докинув німець-стерник, і його хрипкий голос пролунав над водою, немов гук корабельної сирени.

Синаш помахав на прощання рукою, і його товариші, що стояли біля поруччя, відповіли йому підбадьорливим гомоном. У шлюпці його посадовили на кормі, і він почав придивлятись до лейтенанта. Той був з вигляду, кінець кінцем, зовсім не дикун, нітрохи не схожий на ведмедя, людина як людина, вирішив Синаш, та й матроси нічим не різнилися від усіх інших військових матросів, яких він будь-коли бачив.

І все-таки, коли хлопець ступив ногами на сталеву палубу сторожовика, йому здалося, ніби він увіходить У тюремну браму. Кілька хвилин він лишався без ніякого нагляду. Матроси підняли з води шлюпку і підвісили її на шлюпбалках. Потім з труб бухнула хмара чорного Диму, і вони рушили до Сибіру, який не сходив Синашеві з думки. Хлопець бачив, як "Мері Томас" рвучко розвернулася, коли її шарпнула буксирна линва, і бічні ліхтарі шхуни, червоний та зелений, почали підноситися й опадати на височенних хвилях. Від того сумного видовища очі йому набігли слізьми, але... але саме в цю мить підійшов лейтенант, щоб відвести його до командира, і він відразу виструнчився й міцно стис губи, наче це для нього звичайнісінька річ і йому не первина потрапляти до Сибіру.

Каюта, де сидів командир, скидалася на палац супроти непоказних комірчин на "Мері Томас", а сам командир у золотих галунах, набундючений, здавався вельможною особою, зовсім не схожого на того простого чоловіка, що водив їхню шхуну за табунами котиків.

Тепер Синаш швидко дізнався, навіщо його взяли на борт сторожовика, і на допиті, що тривав таки довгенько, говорив тільки щиру правду. Правда була безпечна для них, а от брехня могла б нашкодити. Він знав лише те, що вони били котиків далеко на півдні у вільних водах, а потім запав туман і безвітря, саме як вони наблизилися до лінії кордону, і що цю лінію вони перетяли дрейфуючи. Знов і знов Синаш твердив, що вони не спускали жодної шлюпки й не вбили

жодного котика за останній тиждень, відколи дрейфували по заборонених водах. Та командир вирішив, що хлопець плете брехні, і став залякувати його грізним тоном. Він то погрожував йому, то влещав його, але, не змігши похитнути Синашевої твердості, звелів вивести хлопця геть.

З недбальства нікого не настановили наглядати за Синашем, і він вільно собі блукав по палубі. Коли-не-коли матроси кидали на нього цікаві погляди, але й тільки. Ніч була темна, вахтові зайняті своїм ділом, отож його невеличка постать не дуже привертала увагу. Спотикаючись на незнайомій палубі, Синаш забився на корму, звідки видно було бічні ліхтарі "Мері Томас", що рівно йшла в кільватері.

Довго дивився він на ті вогники, а потім ліг у темряві на палубу коло самої буксирної линви, що тяглась до полоненої шхуни. Раз був вийшов на корму офіцер, оглянув туго натягнену линву, чи вона не треться. Хлопець скулився в затінку, й офіцер його не помітив. І от саме це наштовхнуло його на думку врятувати життя і волю двадцяти двох чоловік і цим відвернути тяжке горе від стількох родин десь за тисячі миль.

По-перше, міркував він, їхня команда нічим не винна, і все ж їх безжально правлять до Сибіру в ув'язнення. А це смерть за життя, так йому казано, і він твердо в це вірить. По-друге, він в'язень і не мав найменшої надії втекти. По-третє, для двадцяти двох чоловік на "Мері Томас" є змога втекти, і єдина річ, що не пускав їх, — це чотиридюймова линва. Вони не можуть перерізати її зі свого кінця, бо там, мабуть, росіяни поставили вартового. Але цей кінець… цей кінець…

Далі Синаш не гаяв часу на роздуми. Він підповз до линви і, розкривши складаного ножа, узявся до роботи. Лезо було не дуже гостре, і він перепилював волокнини одну по одній. І з кожного перерізаною волокниною все виразнішала картина страшного самотнього ув'язнення в Сибіру, що судилося йому. Таку долю гірко терпіти й з товаришами, а зазнати її самому здавалося й зовсім

страхітливим. Та й те, що він зараз робив, певно, накличе на нього ще тяжчу кару.

Отак невесело роздумуючи, він почув, що хтось іде, і відповз у затінок. Знову підійшов офіцер, зупинився саме там, де був порався заручник, пригнувся трохи, щоб оглянути линву, потім передумав, випростався, постояв кілька хвилин, дивлячись на ліхтарі захопленої шхуни, і пішов назад.

Тепер не гайся! Синаш поповзом вернувся до линви й знову взявся пиляти її. От уже дві сталки перерізано. Ось і третя. Залишилася одна, і на цю одну припадав такий натяг, що линва мало не сама піддавалася. Лусь! Вільний кінець линви впав на корму. Хлопець ураз принишк, наслухаючи з завмерлим серцем. Але на сторожовику ніхто нічого не почув.

Синаш бачив, як червоний і зелений вогники на "Мері Томас" чимраз далепіють і тьмянішають. Потім понад водою ледве чутно пролунало: "Агов!" То кричала російська команда на буксированому судні. Але й цього ніхто не почув. Дим із труб і далі стелився над сторожовиком, а його машини працювали з такою самою силою, як і раніше.

Що ж діялося на "Мері Томас"? Про це Синаш міг хіба здогадуватись. Та за одне він був певен: його товариші не сплохують, приборкають тих чотирьох матросів та мічмана.

Ще за кілька хвилин хлопець побачив зблиск і, напруживши слух, насилу дочув глухий пістолетний постріл. Потім... Яка радість! Червоний і зелений вогники зникли. "Мері Томас" вільна!

Тільки-но Синаш переповз наперед і встиг заховатися в одну із шлюпок, як на корму вийшов офіцер. Умить ударили на сполох. Залунали гучні команди. Сторожовик змінив курс. По хвилях забігав в усі

боки промінь електричного прожектора. Але його світляна посмуга не спіймала шхуни.

Незабаром Синаш заснув і прокинувся аж на світанку. Машини стугоніли рівно, а хлюпіт води свідчив, що матроси миють палубу. Хутко обвівши очима довкола, він побачив, що на океанському просторі вони самі. Отже, "Мері Томас" пощастило втекти. Коли Синаш підвів голову, пролунав вибух реготу. Сміялись не тільки матроси. Навіть офіцер, що наказав забрати хлопця й замкнути, і той не міг приховати усмішки в очах.

У подальші дні, коли Синаш сидів під арештом, йому часто спадало на думку, що росіяни не дуже й сердяться на нього за те, що він утнув, і в цьому він був недалеко від правди. У глибині душі кожної людини живе якась природна шляхетність, що змушує її схилятися перед подвигом, хоч би вчинив його й ворог. А росіяни нічим не різняться від інших людей. Щоправда, хлопець перехитрував їх, але за це вони не могли ганити його. Тепер вони сушили голови: що ж із ним робити? Безглуздо-бо замість усієї команди захопленої й утраченої браконьєрської шхуни везти на кару таке хлоп'я.

Отож через два тижні російський сторожовик спинив сигналом один військовий корабель Сполучених Штатів, що йшов з Владивостока. Від судна до судна пропливла шлюпка, і на палубу американського корабля через поруччя переліз підліток. Ще через тиждень його висадили на берег у порту Хакодате і після обміну телеграмами купили йому квитка на поїзд до Йокогами.

Від залізничної станції юнак поспішив по химерних вулицях японського міста до гавані, де найняв човна, щоб перевіз його на одне з суден, снасть якого зразу видалася йому дуже знайома. Вітрила на судні були вже розгорнені. Воно якраз лаштувалося відпливати до Сполучених Штатів. Коли Синаш наблизився, гурт матросів висипав на прову шхуни, і вони заходилися виривати кітву з замуленого дна. Корби брашпиля підіймалися й опускалися.

— "Корабель пливе водою!"— розлігся голос Морського Законника, що заводив пісню.

— "Нум, тягніть, хлоп'ята, гей!" — дружно ревнув йому у відповідь знайомий хор. Тулуби співаків нахилялися й випробовувалися в такт із піснею.

Синаш Рассел заплатив за перевіз човняреві й вибрався на палубу.

Про кітву враз забули. Знявся радісний гомін, і не встиг хлопець духу звести, як уже опинився на плечах у капітана, а навкруг тислися товариші, і він намагався за секунду відповісти на два десятки запитань.

Наступного дня якась невідома шхуна лягла в Дрейф поблизу одного японського селища. Висадивши на берег чотирьох матросів і молоденького мічмана, вона попливла далі. Висаджені не знали англійської мови, але вони мали гроші, а тому швидко добулися до Йокогами.

Відтоді мешканці згаданого рибальського селища більш нічого не чули про тих матросів, хоча й досі ще частенько згадують про їх загадкову появу. А що царський уряд ніколи й словом не прохопився про цю пригоду, то Сполучені Штати так і не знають, куди заподілося було судно-браконьєр, і ніколи не сповіщалось їх офіційно, як декілька їхніх громадян залигали п'ятьох підданців російського царя. Навіть держави часом мають свої таємниці.

НА БЕРЕГАХ САКРАМЕНТО

Вітри все дмуть, — гей-го!

На Ка-лі-фор-ні-о;

Бо золота — навалом там,

Де річка Сакраменто!

То був тільки невеличкий хлопчина, що гострим дискантом виводив морської пісні, якої по цілому великому світі співають моряки, працюючи коло шпиля та піднімаючи якорі, щоб рушити до порту Фріско[59]. То був тільки невеличкий хлопчина, що зроду не бачив моря, але за дві сотні футів під ним, в ущелині, ринула річка Сакраменто. Його звали малий Джеррі, бо був ще старий Джеррі, його батько. У батька й навчився малий тієї пісні, та й удався в нього ж таки — і своїм яскраво-рудим чубом, і блакитними меткими очима, і білою шкірою, немилосердно всипаною ластовинням.

І через те, що старий Джеррі був моряк і півжиття свого проплавав по морях, із ним завше були слова тієї дзвінкої пісні. Аж одного разу, співаючи її в якомусь азіатському порту, він уперше замислився серйозно над її словами, коли разом із двадцятьма іншими матросами натужувався над якорем. І в Сан-Франціско він попрощався з кораблем і морем, щоб на власні очі побачити береги Сакраменто.

Він побачив і ті береги, і золото, бо найнявся на копальню "Золота Мрія" і став у великій пригоді, коли робили, щоб перевозити руду, підвісну дорогу на двісті футів над поверхнею річки.

А опісля на нього поклали відповідальність за троси, — він і лагодив їх, і доглядав їх, і любив їх, і кінець кінцем став незамінною людиною на копальні "Золота Мрія". Ще трохи згодом він покохав гарненьку Маргеріт Келлі; але вона полишила його з малим Джеррі, коли той ще й ходити гаразд не вмів, і заснула назавше останнім безпробудним сном на маленькому цвинтарі поміж високих суворих сосон.

Старий Джеррі так ніколи вже й не повернувся до моря. Він зостався коло своїх тросів, і всю свою любов поділив між ними та маленьким

Джеррі. Навіть тоді, як "Золоту Мрію" спіткала лиха година, він однаково лишився служити в компанії за нічного сторожа — доглядати спорожнілу копальню.

Та цього ранку його десь не було. Тільки малий Джеррі сидів на ганку й виспівував тієї давньої пісні. Він сам собі зварив їсти й поснідав, а оце тільки-но вийшов подивитися, як воно на світі мається. За двадцять футів від нього стояв величезний сталевий барабан, що на нього накручувався нескінченний трос. Поруч барабана стояла міцно закріплена вагонетка. Простеживши очима карколомний політ тросів аж до другого берега, хлопчина міг розрізнити там другий барабан і другу вагонетку.

Механізм рухала сила тяжіння; з цього боку навантажена вагонетка над річкою посувалася силою власної ваги, тим самим перетягаючи порожню вагонетку на цей берег. Навантажену вагонетку спорожнювали, порожню знову наповнювали рудою, і все те пророблялося знов і знов десятки тисяч разів від того дня, як старий Джеррі став за доглядача коло цієї підвісної дороги.

Малий Джеррі раптом урвав пісню, почувши чиюсь ходу.

Із сутіні сосника вийшов високий чоловік у синій сорочці, з рушницею через плече. То був Гол, сторож з копальні "Золотий Дракон", що троси її дороги простягалися понад Сакраменто на милю вище.

— Здоров, малий! — привітався він. — Що ти тут поробляєш сам?

— Та доглядаю господарства, — відповів той таким недбалим тоном, немов то була для нього давно звична річ. — Батька, бачте, немає вдома.

— А де ж він? — запитав чоловік.

— Подався до Сан-Франціско. Ще вчора ввечері вибрався. Його брат помер десь у старому краю, тож він і поїхав порадитися з адвокатом. І повернеться не раніше ніж завтра надвечір.

Так з гордою самоповагою казав Джеррі, свідомий своєї відповідальності — пильнувати майна копальні "Золота Мрія" — і втішений такою надзвичайною пригодою, що він може пожити зовсім сам на цій стрімкій скелі понад річкою і варити собі їжу до власного смаку.

— Ну, то гляди, будь обережний, — сказав Гол, — і не пустуй із тросами. Я піду, може, надибаю де оленя в яру Кульгавої Корови.

— Он хмариться, немов на дощ, — статечно зауважив Джеррі.

— А я не боюся трохи змокнути, — засміявся Гол і зник, широко ступаючи, між деревами.

Пророкування Джеррі справдилось аж надто. Вже о десятій годині сосни розгойдувалися й стогнали, шибки у вікнах бряжчали, і пішов дощ, підхльоскуваний несамовитим вітром. О пів на дванадцяту Джеррі розпалив вогонь, а коли годинник вибив дванадцяту — вже сів і обідати.

"Де вже там виходити сьогодні надвір, — вирішив він, — помивши після себе й прибравши посуд; і ще подумав: — А Гол, мабуть, добряче змокне… Чи поталанить же йому здобути оленя?.."

О першій годині в двері постукали, і, коли Джеррі відчинив, до хати прожогом влетіли чоловік і жінка, немов їх у спину підштовхнув шалений шквал. То було подружжя Спіллейнів, що фермерували у малолюдній долині, за кільканадцять миль від річки.

— Де Гол? — уривчасто й швидко спитався Спіллейн.

Джеррі помітив, що Спіллейн знервований і різкий у рухах, а дружина його чимось дуже збентежена. То була худорлява, змарніла, замучена роботою жінка: нудна, нескінченна праця всього її життя наклала тяжку печать їй на обличчя. Оте ж таки життя погорбило її чоловіка й покрутило йому руки, а волосся зробило попелясто-сивим.

— Він пішов полювати до Кульгавої Корови, — відказав Джеррі. — А вам на той бік треба?

Жінка почала стиха хлипати, а Спіллейн, кинувши стурбовано щось незрозуміле, підійшов до вікна. Джеррі й собі теж поглянув надвір, де тросів майже не було видко за рясним дощем.

Звичайно мешканці навколишніх осель переправлялися через Сакраменто підвісною дорогою "Золотого Дракона". За цю послугу стягувано невелику платню, і з неї компанія "Золотого Дракона" сплачувала Голові його утримання.

— Нам конче треба на той берег, Джеррі, — сказав Спіллейн, показуючи великим пальцем через плече на свою жінку. — її батька покалічило в шахті "Конюшине Листя". Там стався вибух. Навряд чи й виживе. А нас допіру сповіщено.

Джеррі відчув, як йому враз закалатало серце. Він зрозумів, що Спіллейн хоче перебратися дорогою "Золотої Мрії"; та чи ж міг він без батька взяти на себе таку відповідальність, тим паче, що пасажирів тут ніколи тю перевозили, та й узагалі тих тросів давно вже не використовували?

— Може, Гол скоро повернеться, — мовив хлопчина. Спіллейн похитав головою і запитався:

— А де твій батько?

— У Сан-Фраціско, — коротко відказав Джеррі.

Спіллейн застогнав і люто вдарив кулаком по долоні другої руки. Жінка його заплакала голосніше, і Джеррі розчув її мурмотіння:

— А батько ж помирають, помирають!

Йому й самому на очі навернулися сльози; і він стояв нерішуче, не знаючи на яку ступити. Та вирішив за нього Спіллейн.

— Слухай-но, малий, — промовив він рішуче. — Ми з жінкою мусимо переправитися оцією вашою дорогою! Чи пустиш ти її для нас?

Джеррі аж позадкував трохи. Це він зробив півсвідомо, немов інстинктивно сахався небезпечної ухвали.

— Ліпше б вам було подивитися, чи не повернувся Гол… — запропонував він.

— А як ні?

Джеррі знову завагався.

— Коли що станеться, відповідатиму я, — додав Спіллейн. — Ти ж бачиш, малий, нам, будь-що треба на той бік!

Джеррі знехотя кивнув.

— І дарма чекати на Гола, — сказав далі Спіллейн. — Адже ти не згірш за мене розумієш, що він не скоро повернеться з яру Кульгавої Корови. Тож берися до діла!

Не диво, що місіс Спіллейн мала такий наляканий вигляд, коли вони допомагали їй влізти у вагонетку, — подумав Джеррі, глянувши вниз, у ту прірву, якій, здавалося, й дпа не було. Через дощ та клоччя хмар, що клуботілись У несамовитих поривах вітру, того берега за яких сімсот футів зовсім не було видко; а круча коло самісіньких їхніх ніг стрімко спадала донизу й губилась у розбурханій млі. Здавалося, що до поверхні річки добра миля, а не просто двісті футів.

— Готові? — спитав Джеррі.

— Пускай! — закричав Спіллейн, намагаючись перекрити ревіння вітру.

Він уже вліз у вагонетку, сів поруч жінки й узяв її за руку.

Джеррі глянув на це несхвально.

— Вам треба буде триматися обома руками, — он як вітер шарпав!

Чоловік і жінка ту ж мить розняли руки й ухопилися за краї вагонетки, а Джеррі поволі й обережно став відпускати гальма. Барабан почав крутитися, тягнучи нескінченний трос, і вагонетка поковзом рушила в безодню; вагонеткові коліщатка покотилися по нерухомому верхньому тросі, що до нього її було підвішено.

Не вперше пускав Джеррі вагонетку, але вперше довелося йому робити це самостійно, без батькового нагляду. За допомогою гальма він регулював швидкість руху вагонетки, що конче треба було робити, бо шалені пориви вітру раз у раз підхоплювали її й шалатали на всі боки; а одного разу, саме перед тим як цілком зникнути за суцільною стіною дощу, вагонетка так перехилилася, що мало не вивернула в прірву весь свій живий вантаж.

Після цього знати, чи вагонетка рухається, Джеррі міг, тільки стежачи за рухом троса. І він напружено пильнував, як трос розмотується з барабана. "Триста футів, — шепотів він сам до себе, дивлячись на кабельні позначки, — триста п'ятдесят, чотириста..."

Раптом трос зупинився. Джеррі зовсім уже відпустив гальма, але трос не рухався. Хлопець обіруч ухопився за троса й щосили потяг, марно намагаючись зрушити його. Щось зіпсувалося. Але що саме? Він не міг знати, та й видно нічого не було. Джеррі насилу розрізнив у повітрі обриси порожньої вагонетки, що мала б рухатись із такою самою швидкістю, як і навантажена. До неї було футів із двісті п'ятдесят. Він розумів, що це означало: десь там у сивій млі за двісті футів над річкою й за двісті п'ятдесят футів від протилежного берега зависли у нерухомій вагонетці Спіллейн та його жінка.

Тричі гукав до них Джеррі на весь голос, але шалений вітер не доніс жодної відповіді. Хлопець не міг їх почути, так само, як і вони не могли почути його. Але саме, як різні гадки шугали йому в голові, імла понад річкою нараз розвіялася й зринула вгору. На мить він виразно побачив вирування Сакраменто внизу, а вгорі вагонетку, що 5 ній сиділи чоловік і жінка. А по тому хмари насунули ще густіші, ніж перше були.

Хлопець ретельно обдивився барабан і побачив, що він цілком справний. Видимо, щось сталося з барабаном на тому березі. Віп жахнувся на саму думку, що там, у лютому вітровінні, висять над прірвою чоловік і жінка і гойдаються туди-сюди у маленькій вагонетці, не знаючи, що робиться на березі. Невже їм доведеться висіти доки він сам тросом "Золотого Дракона" дістанеться на той бік, до другого барабана?

Аж тут Джеррі згадав про блок у комірчині й щодуху побіг по нього. То був подвійний блок, і хлопець, приладнуючи блок до троса, пробурмотів уголос: "Моя сила збільшиться вчетверо". Тоді він почав тягти і тяг, допоки почало здаватися, що руки йому виривалися з

суглобів, а м'язи ось-ось порвуться. А проте трос ані зрушив з місця. Тепер не лишалося нічого іншого, як дістатися самому на той берег.

Джеррі вже змок до рубця, тож дощ його анітрохи не обходив, коли він біг до "Золотого Дракона". Вітер увесь час гнався за ним, немов підганяючи, і бігти було легко, хоч і бентежила думка, що Гола нема і нікому буде гальмувати вагонетку. Отож він сам зробив собі гальмо з міцної мотузки, накинувши її петлю на нерухомий трос.

Вітер скажено налетів на нього, розгойдував троса, свистів і ревів навколо, підкидав та перехиляв вагонетку, і Джеррі ще ясніше уявив собі, як то почувають себе зараз Спіллейни. Це надало йому свіжої сили, коли, щасливо дістався на другий берег, він крізь бурю пробивався до підвісної дороги "Золотої Мрії".

Жах пройняв його, коли він упевнився, що барабан цілком справний. Усе гаразд і на тому, і на цьому боці. Де ж тоді заїло? Безперечно, десь посередині!

Від цього берега до вагонетки зі Спіллейнами було тільки двісті п'ятдесят футів. Крізь розбурхану млу Джеррі міг розгледіти чоловіка й жінку, що скоцюрбились иа Дні вагонетки, віддані на поталу лютому вітрові з ливним дощем. У перерві між двома шквалами хлопець гукнув до Спіллейна, щоб той обдивився коліщатка.

Спіллейн почув його, бо Джеррі бачив, як він обережно підвівся навколішки й обмацав обидва коліщатка вагонетки. Потім він обернувся до берега:

— Тут усе гаразд, малий!

Джеррі ледь-ледь розчув ті слова, немов долинули вони до нього дуже здалеку. То в чому ж річ? Лишалася ще ота друга, порожня вагонетка, якої він не міг розгледіти, хоч знав, що вона має висіти десь

там далі, понад жахливою прірвою, за двісті футів від Спіллейнової вагонетки.

Джеррі блискавично вирішив, що йому робити. Він мав тільки чотирнадцять років, був худорлявий та стрункий; але він виріс серед гір; ще й батько навчив його дечого з "морської справи", отже, височінь його зовсім не лякала.

У скриньці з інструментами коло барабана він знайшов старого гайкового ключа, короткого залізного прута й цілу в'язку майже нової манільської мотузки. Надаремно шукав він ще хоч уламок якої дошки, щоб спорудити собі щось на взірець "боцманського сідельця": напохваті були тільки великі дошки, але розпиляти їх не було чим, через те довелось обійтися без зручного сідла.

Сідло, що його влаштував собі Джеррі, було дуже примітивне. Він зробив велику петлю з мотузки й перекинув її через нерухомий трос, до якого почеплено було порожню вагонетку. Сидячи в тій петлі, він руками якраз міг досягти троса; а вгорі, там, де мотузка терлася об металевий трос, підмостив свою куртку, бо так і не знайшов ніде бодай хоч старого мішка.

Нашвидкуруч усе те підготувавши, хлопець повис над безоднею у своєму мотузяному сідлі й почав перебирати троса руками. Він захопив з собою гайковий ключ, залізний прут і скількись там мотузки. Посуватися він мав трохи вгору, але не це дошкуляло йому, а вітер. Коли шалені пориви шпурляли його туди й сюди, мало не перекидаючи, і він заглядав униз, у сиву безодню, — ось тоді він відчув у собі страх. Адже це старий трос. А що, як він обірветься, не витримавши його ваги й натиску вітру?

Хлопця таки пройняв жах, справжній жах. Він відчув, як йому нудить під серцем, як йому нестримно тремтять коліна.

Проте він мужньо посувався вперед. Трос був старий, розтріпаний, з нього стриміли подекуди гострі кінці обірваних дротин, що до крові роздирали малому руки; ало він помітив це тільки тоді, коли зробив першу зупинку й почав перегукуватися з Спіллейнами. Їхня вагонетка висіла саме під ним, на кілька футів нижче, тож він міг пояснити їм, як стоять справи і що він наміряється зробити.

— Я б і радий помогти тобі! — гукнув Спіллейн до Джеррі, коли той подався далі, — Та жінка моя зовсім стерялася! Ти гляди, малий, обережніш! Я вскочив у таку халепу, а рятувати доводиться тобі!

— Та я вас урятую! — відповів йому Джеррі, — Перекажіть місіс Спіллейн, що вона за мить буде на тім боці!

Під зливою, що сліпила йому очі, гойдаючись туди й сюди, немов якийсь прудкий і безладний маятник, відчуваючи пекучий біль у подертих долонях, захлинаючись від тяжких зусиль та від стрімливої маси повітря, що забивало йому віддих, хлопчина добувся нарешті до порожньої вагонетки.

Кинувши оком, він відразу ж побачив, що не марно зробив цю страшну подорож. Переднє коліщатко, розслабнувши від довгої служби, зірвалося з троса, і тепер трос затисло між ним та боковим шківом.

Ясно було одне — найперше треба зняти коліщатко з блока. Ясно було й друге — доки він зніматиме коліщатко, вагонетку треба прип'яти до троса тією мотузкою, що він мав із собою.

За чверть години Джеррі встиг лише закріпити вагонетку. Заколесник, що сполучав коліщатко з віссю, узявся іржею і защепнувся. Джеррі щосили гатив по ньому ключем, а другою рукою тримався якомога за троса, проте вітер без упину несамовито налітав, і гойдав, і крутив хлопця, через що він дуже часто не міг улучити. Дев'ять десятих

усієї його сили йшло на те, щоб утриматися на місці. Боячись упустити гайкового ключа, він прив'язав його хусточкою собі до руки.

Минуло вже півгодини; Джеррі вибив заколесник, але витягти його не зміг. Разів скільки він у розпачі ладен був кинути все; здавалося, що й наражатись на таку небезпеку, і так натужуватись — даремна річ. Але раптом хлопця осяяла нова думка, — він почав гарячково шукати по кишенях і кінець кінцем знайшов те, що шукав, — довгого Цвяха.

Якби не той цвях, що хтозна-коли і як опинився у нього в кишені, довелося б Джеррі ще раз подорожувати тросом назад. Устромивши цвяха в дірочку заколесника, він мав за що вхопитися, і заколесник як стій вискочив з осі.

А тоді Джеррі здолав застромити під троса залізного прута, мов підойму, і зрештою вивільнив-таки коліщатко, що застрягло між тросом та блоком. Далі Джеррі поставив коліщатко на місце, мотузкою трохи підтяг вагонетку вгору, і коліщатко знов сіло на трос.

На все те пішло чимало часу. Більш як півтори години збігло, відколи Джеррі дістався до порожньої вагонетки. І тільки тепер він міг злізти з свого сідла і вскочити у вагонетку. Він відв'язав мотузку, що тримала вагонетку, і коліщатка почали поволі крутитися. Вагонетка рушила, і Джеррі знав, що десь там, нижче, — хоч він того й не бачив, — вагонетка із Спіллейнами теж рушила, але в протилежному напрямі.

Тепер йому вже не треба було гальмувати, бо вага його тіла достатньо урівноважувала вагу другої вагонетки; і незабаром він побачив кручу, що виступала з імли хмар, і старий, добре знайомий барабан, що спокійнісінько собі крутився.

Джеррі виліз і закріпив вагонетку. Він виконав те дбайливо й розважливо; а далі — аж ніяк не по-геройському — кинувся на землю

біля барабана і, не звертаючи уваги на дощ та шалений вітер, розплакався.

Чимало було причин для тих сліз, — і його покалічені руки, що нестерпно боліли, і страшенна втома, і реакція після тривалого напруження нервів; а найголовніше — величезна радість, що врятовано двох людей.

Їх не було тут, щоб подякувати йому; проте він знав, що десь на тому боці, за бурхливою, розлюченою річкою, вони поспішають стежкою до "Конюшиного Листя".

Джеррі насилу пошкутильгав до хатини; відчиняючи двері, він залишив на білій клямці слід крові з подертої руки, але навіть не помітив того.

Він був гордий і вдоволений сам із себе, бо знав, що вчинив мужньо; він був остільки щирий, що не боявся признатися в цьому перед самим собою. А проте один маленький жаль не давав йому спокою — якби ж це його батько був тут і все те бачив!

КРІС ФАРІНГТОН — СПРАВЖНІЙ МОРЯК

— Якби ти попав на англійський корабель отаким хлопчиськом, ти був би тільки юнга і бігав на побігеньках у справшніх досвітшених моряків. І як досвітшений моряк гукне: "Юнго, коновку води!" — ти б летів як куля і ніс би коновку води. А коли досвітшений моряк гукне: "Юнго, подай чоботи!" — ти б подавав йому чоботи. І ти був би тшемний і казав би щоразу: "Так, сер" або "Ні, сер". Але як ти на американському кораблі, то й думаєш, ніби ти вше вартий стільки, як і досвітшений моряк. Кріс е, синку, я вше слушу на кораблях двадцять два роки, а ти хочеш рівнятися до мене? Тебе на світі ще не було, як я вше моряк був і в'язав вузли, брав рифи й сточував линви. А ти тоді ще бавився дзигою та пускав зміїв.

— Але ж так не по правді, Емілю! — вигукнув Кріс Фарінгтон, і його виразисте обличчя зашарілося й пересмикнулось від такої кривди. Кріс був стрункий, міцної будови сімнадцятирічний юнак, виглядом типовий янкі.

— Ти знову за своє! — скипів матрос-швед. — Мене звуть містер Йогансен, а такий хлопчисько називав мене просто Еміль! Це образа, і таке може бути тільки на американському судні.

— Але ж ти звеш мене просто Крісом! — вигукнув юнак докірливо.

— Так ти ш іще хлопчак.

— Але ж я працюю за дорослого, — відрубав Кріс. — А коли так, то я маю таке саме право називати тебе Емілем, як ти мене Крісом. Тут, у кубрику, ми всі рівні, іти це сам добре знаєш. Коли ми в Сан-Франціско наймалися на "Софі Сазерленд", ми наймалися всі як матроси, і між нами ніхто не добачав ніякої різниці. І хіба я коли не впорався зі своєю роботою? Чи, може, огинавсь? А чи ти або хтось інший брався за стерно замість мене? А чи, може, стояв дозорцем за мене або лазив на щогли?

— Кріс правду каже, — втрутився в розмову молодий матрос-англієць. — Ніхто ще й пальцем не покивав за нього. Він підписував контракта так само, як будь-хто з нас, і показав себе таким самим…

— Кращим! — утрутився в суперечку ще один моряк з Нової Шотландії. — Кращим, ніж дехто з нас! Як натрапили ми на табуни й стали полювати, виявилося, що він на всю шхуну мало не найкращий стерник мисливської шлюпки. Хіба лиш француз Луї, що стернує вже чотири роки — хіба лиш він справується краще за Кріса. Я тільки весляр, та й ти тільки весляр, Емілю Йогансене, хоч ти й двадцять два роки на морі. Чому ти не сидиш за стерном?

— Бо незграбний дуже, — осміхнувся англієць, — Неповороткий.

— Так чи так, це мало важить, — обстав данець Юргенсен за свого скандінавського побратима. — Еміль таки дорослий чоловік і досвідчений моряк. А хлопець ні те, ні те...

Ось так і точилася суперечка на шхуні. Шведи, норвежці й данці, як скандінави, тягли руку за Йогансеном, а англійці, канадці й американці підтримували Кріса. З неупередженого погляду Кріс мав цілковиту рацію, бо він правду казав, що працює за дорослого так само, як і кожен з них. Але його супротивники мали свої упередження, та ще й глибокі, і з цієї випадкової суперечки постала безперервна сварка, що поділила кубрик на два ворожі табори.

"Софі Сазерленд" була приписаним до порту Сан-Фран-ціско мисливським судном, що полювало на хутрового морського звіра понад узбережжями Японії та далі на північ до Берінгового моря. Інші такі судна були двощоглові шхуни, але "Софі" мала три щогли й була найбільша в цілій флотилії. Фактично це була трищоглова шхуна з повним вітрильним оснащенням, ще зовсім нова.

І хоч Кріс Фарінгтон знав, що правда на його боці і що він викопує свою роботу чесно й бездоганно, потай йому не раз мріялося, щоб трапилося щось надзвичайне і дало йому змогу показати скандінавам, що й він справжній моряк.

Проте однієї буремної ночі з ним стався нещасливий випадок — не з його провини. Перебирали запасний якірний ланцюг, і Крісові сильно придавило пальці на лівій руці, а водночас і всі його надії розбилися. Тепер не міг він виїжджати у шлюпці на полювання і мусив лишатися без діла на палубі, поки загояться пальці. Він і гадки це мав, що саме цей нещасливий випадок дасть йому нагоду, якої він так давно жадав.

Якось надвечірньої пори, у другій половині травня, "Софі Сазерленд" ліниво гойдалася серед морського штилю. Котиків було сила-силенна, полювалося добре, і шлюпки повідходили на таку віддаль, що й не

видно зі шхуни. А на шлюпках попливли й майже всі люди. На шхуні, опріч Кріса, лишилися тільки капітан, штурман та китаєць-кок.

Капітан звався капітаном тільки з чемності. Це був дідуган років за вісімдесят. Він анічогісінько не тямив про море й морську справу. Але він був власник судна і тільки тому носив цей почесний титул. Насправді ж капітанував на судні штурман, що, певна річ, був відважний і вправний мореплавець. Помічник штурмана (мали й таку посаду на судні), тимчасово заступаючи Кріса як стерник на шлюпці, цього дня поплив з мисливцями.

Коли погожа днина сполучалася з успішним полюванням, шлюпки звичайно розсипалися по морю дуже далеко і часто не верталися до шхуни, аж доки не стемніє. Та хоч був якраз такий сприятливий для мисливців день, Кріс помічав, що штурман чимдалі дужче непокоїться. Він ходив по палубі нервуючись і раз у раз оглядав обрій у морський бінокль. Але жодної шлюпки не видно було. А коли сідало сонце, він навіть послав Кріса на верх бізань-щогли. Але й Кріс не зміг побачити нічого. Шлюпки, очевидно, мали вернутися не раніше, як опівночі.

Уже від полудня барометр почав падати з разючою швидкістю, і всі прикмети показували на те, що треба ждати великої бурі. Наскільки великої, навіть штурман не міг передбачити. І вони з Крісом почали готуватися до неї. Ув'язали штормовими сезнями позгортані марселі, поспускали й познімали фок та бізань. Зняли також другий і третій клівери. На першому клівері, що лишився не-згорнений, і на гроті вони взяли по одному рифу.

Ще не закінчили приготувань, як запала ніч, і разом з темрявою налетіла буря. Глухий стогін покотився по морю, і шквал поклав "Софі Сазсрленд" на борт. Але вона враз вирівнялася і, корячись стерну, за яким стояв штурман, повернулася провою на п'ять румбів проти вітру. Незважаючи на перевивану руку, Кріс подався наперед і з незначною допомогою кока перекинув клівера на навітряний бік, а що грота-шкот було вибрано, то шхуна зразу лягла в дрейф.

— Хай бог помагав шлюпкам! Це не простий шторм! Це тайфун! — прокричав штурман Крісові об одинадцятій годині вечора. — У нас забагато вітрил! Треба взяти ще два рифи на гроті, негайно! — Він блиснув очима на капітана, що трусився в дощовику, притулившись під нактоузом і вчепившись у нього щосили. — У нас людей тільки ти, Кріс, та я, та ще кок, але з нього пуття не багато.

Щоб узяти на гроті рифи, треба було грота спустити, а тоді, під самим бом-клівером, шхуна неминуче мусила повернутися бортом під вітер і удари хвиль.

— Ставай до штурвала! — наказав штурман Крісові. — І щойно я гукну, повертай його, поки шхуна вирівняється й піде фордевіндом. Ми знову ляжемо в дрейф, коли я візьму на гроті рифи!

Вхопившись за неслухняні шпиці стернового колеса, Кріс дивився, як штурман з переляканим коком рушили на прову і зникли в ревучій темряві. "Софі Сазерленд" заривалась у величезні хвилі, її жбурляло на всі боки. Туго натягнені сталеві штаги і весь стоячий такелаж гули на вітрі, наче струни арфи. До Кріса долинув приглушений крик, і він відчув, що прова шхуни сама звертає з курсу під вітер. Отже, грот пощастило спустити.

Над силу Кріс крутонув штурвал і став тривожно стежити, як розвертається судно й міняється напрям вітру, що його він відчував обличчям. То була критична хвилина. Вивертаючись проти вітру, шхуна мала на якусь мить підставити борт хвилі. Вітер дув Крісові якраз у праву щоку, коли "Софі Сазерленд" нахилилась і почала здійматися вгору вище й вище, хтозна-як високо, наче під саме небо. Чи ж перенесе її через гребінь тієї велетенської хвилі?

Потім Кріс відчув, — бачити він не міг нічого, — що над шхуною, вздовж усього навітряного борту, здіймається й нависає височенний водяний вал.

Та водяна стіна прикрила шхуну від вітру, вона вирівнялася й на коротеньку хвильку застигла начебто нерухома. Потім знову нахилилась, зустрічаючи падіння водяної гори.

Кріс гукнув капітанові, щоб той тримався міцно, й сам наготувався до удару. Але не вродилася ще людина, що могла б його витримати. Цілий океан води бурхнув Крісові в спину, і його пальці, зціплені на шпицях штурвала, розігнулися, наче мали силу немовляти. Приголомшеного й безвладного, його, ніби соломинку в бурхливому потоці, понесло казна-куди. Повз ріг рубки, проходом пів'юта швиргонуло його футів на сто чи й більше вперед і з розмаху вдарило об основу фок-щогли. Друга хвиля, вдершись на судно, проволокла його тим самим шляхом назад і, напівутопленого, лишила десь біля трапа на пів'ют.

Увесь у синцях та саднах, ледве притомний, він намацав поруччя й звівся на ноги. Він знав: це їхня остання хвилина, якщо не пощастить чогось зробити. Коли Кріс повернувся обличчям до корми, вітер ударив йому в рот так сильно, що геть забив віддих. І це враз привело хлопця до тями. Він аж скинувся: вітер дме просто в корму! Шхуна вже вийшла з западини й була на гребені буруна. Але нові водяні вали могли знов її накрити. Видряпавшись трапом угору, Кріс устиг схопити і запобігти цьому. Світло в нактоузі ще горіло. Отже, вони врятовані!

Цебто врятовані він і шхуна. Що ж до того, чи цілі решта троє, він не знав нічого; штурвала ж не можна було кинути, щоб те з'ясувати, бо втримати судно Кріс міг тільки ціною всієї своєї уваги. Найменше її послаблення — і удари хвиль під корму знов зіпхнуть шхуну в безодню. Отож він, юнак вагою в сто сорок фунтів, держався свого геркулесового завдання — керувати серед хаосу грізної стихії судном, водотоннажністю в двісті тонн.

За півгодини до Крісових ніг, стогнучи й хлипаючи, підповз капітан.

— Усе пропало, — заскиглив він. Старого побило так, що він був ледь-ледь живий. За борт полетіли кабмуз, грот, такелаж, кок, усе на світі.

— Де штурман? — запитав Кріс, перевівши дух після того, як насилу вирівняв судно після нового крену. То була не дитяча забавка — стернувати під час тайфуну судно з клівером, узятим лише на один риф.

— Отам спереду, — відповів старий. — Лежить під баком увесь строщений, але ще дихав. Казав, ніби обидві руки переломлені, а скільки ребер — і сам не знає. Зовсім знівечений.

— Та його ж там через клюзи заливає водою! Він же захлинеться! Йдіть до нього! — наказав Кріс, без роздумів перебираючи на себе команду. — Скажіть йому, хай не турбується. За штурвалом я стою. Поможіть йому, скільки вашої сили, а далі... — Він замовк і крутнув штурвал до правого борту: під кормою знявся височенний бурун і збив шхуну з курсу лівобіч. — А далі нехай сам дбає за себе. Роздрайте люк до кубрика й спустіть його на койку. Потім задрайте люк знову.

Капітан обернувся до прови, але йти вагався. На нього жаль було дивитися. Весь шкафут по самий фальшборт затопило водою. Капітан щойно перебрів нею до Кріса і знав, що смерть чигає там на кожному кроці.

— Ідіть! — загорлав Кріс розлючено. І коли прибитий страхом старий рушив, хлопець докинув услід: — Та пошукайте й кока!

Капітан повернувся за дві години, украй змучений, ледь живий. Накази він виконав. Штурман був у безпорадному стані, але вже лежав безпечно на койці. А кок щез без сліду. Цього разу Кріс погнав капітана вниз у каюту перевдягтися.

Після нескінченно довгих годин тяжкої натуги нарешті розвидніло. Було хмарно й холодно. Кріс подивився навколо. "Софі Сазерленд" мчала за ураганним вітром, мов несамовита. Дощу не було, але вітер зривав з хвиль бризки й кидав їх угору аж понад щоглу, застуючи ними все довкруг, крім найближчого околу судна.

Кріс міг бачити водночас тільки дві хвилі — одну попереду, а другу позаду. Якою манюсінькою та безпорадною видавалася шхуна на розгонистих тихоокеанських бурунах! Вигнавшись на страхітливу водяну гору, вона зависала на мить, мов скіпка, на запаморочливій височині, а тоді, розгойдуючись з боку на бік, стрибала вперед у бездонну хлань і зникала у вирі білого шуму на самому дні западини. Потім виринала, а позаду вже набігала нова водяна гора, і знов судно злітало увиш, аж серце хололо, і знов на мить зависало в рівновазі, а тоді падало вниз.

За правим бортом нарівні з собою Кріс угледів трун кока. Вія плив, наче дух бурі, що супроводив шхуну. Очевидно, летячи за борт, він ухопився за обірваний фал, заплутався й тепер волочився на ньому по воді.

Ще цілі три години на самоті з цим жахливим супутником юнак спрямовував "Софі Сазерленд" за вітром. Він уже давно забув про свої ушкоджені пальці. Бинт зірвався з них, і солона, холодна водяна пилюка вередила напівзагоєні рани, аж поки не занімів біль і пальці зовсім перестали щеміти. Але Кріс не змерз. Стернувати було так страшенно важко, що він обливався потом. З утоми й голоду юнак зовсім знесилів. Йому наморочилася голова, і він неабияк зрадів, коли на палубу вийшов капітан. Старий дав Крісові з'їсти цілий фунт плиткового шоколаду, що зразу підкріпив хлопця.

Тіло кока ще пливло поруч зі шхуною, тримаючись на фалі, і Кріс наказав капітанові перерубати той фал, а потім піти на прову й перерубати фал та шкот клівера. Старий зробив усе те, і клівер,

пометлявшись у повітрі кілька секунд, мов носова хустинка, щез у морі. Тепер "Софі Сазерленд" ішла під голими щоглами.

До обіду тайфун майже видихався, а до шостої години вечора хвилі вляглися настільки, що Кріс уже міг залишати штурвал. Важко було вірити, щоб мисливські шлюпки витривали в таку бурю. Але найменшої нагоди урятувати людське життя не слід було пропускати. І Кріс, не довго думаючи, вирішив вернутися назад тим курсом, яким його несло сюди. Йому пощастило взяти риф на одному з внутрішніх кліверів і два рифи на бізані й потім за допомогою хват-талів їх підняти. Вітер повівав що досить дужий, і Кріс усю ніч наскрізь, зигзагами вертаючи назад пройденим курсом, напинав нові й нові вітрила, щойно дозволяла сила вітру.

Тим часом на покаліченого штурмана напали гарячка та марення, і Кріс звелів капітанові піклуватися про нього, хоча й собі раз у раз кликав на поміч, не даючи передиху. "Яз ним більше навчився мореплавства, ніж за цілу подорож", — згодом розповідав старий. Але на світанку його кволий організм піддався, і він від знесилля заснув мертвим сном під навітряним фальшбортом пів'юту.

Кріс, що вже міг закріпити наглухо штурвальне колесо, приніс знизу укривало, вгорнув ним вимореного діда й подався в комору знайти чого-небудь попоїсти.

Проте другого дня Кріс уже не мав снаги змагатися зі сном. Він час від часу короткими нападами засинав за штурвалом, тоді на хвильку прокидався й поглядав, чи все гаразд.

Третього дня з полудня Кріс натрапив на шхуну без щогол, мало не цілком розбиту. Наблизившись до неї, він помітив, що палубу заюрмила незвичайно велика команда, а підпливши ще ближче, поміж інших облич упізнав і обличчя своїх товаришів, яких саме шукав. Його поява тут була

така вчасна, що далі нікуди, бо вони надсаджувалися біля помп, а вода в трюмі все прибувала.

За якусь годину разом з командою тієї шхуни на борту "Софі Сазерленд" опинились і всі його товариші.

Позапливавши дуже далеко від свого судна, Крісові товариші саме перед тим, як налетів тайфун, знайшли притулок на чужій шхуні. То було маленьке звіробійне суденце з Канади, що забилося сюди на своє перше і, як уже видно було, й останнє полювання.

Капітан "Софі Сазерленд" мав що розповісти про свої пригоди, і він добре про них розповів, так, що коли на вечірній піввахті на палубі зібралися всі моряки, Еміль Йогансен, широко ступаючи, підійшов до Кріса і міцно потис йому руку.

— Кріс! — сказав він так голосно, щоб усі чули. — Кріс! Я здаюся. Ти такий добрий моряк, як і я. Ти чудовий хлопець і справшній моряк, і я пишаюся тобою! І ще слухай, Кріс! — він обернувся, ніби щось пригадавши, й гукнув: — Віднині завше називай мене просто Еміль, без "містер"!

ПРИГОДА В ПОВІТРЯНОМУ ОКЕАНІ

Я відставний капітан повітряного флоту. Себто за молодшого віку (не вельми давно!) я був аеронавтом і плавав у повітряному океані, що омиває нас звідусіль. Заняття це ризиковане, тож, певна річ, зі мною траплялося багато незвичайних пригод; і найбільш незвичайною з них, чи принаймні найбільш хвилюючою, була та, про яку я зараз вам розповім.

Це сталося тоді, коли я ще не плавав на водневих аеростатах з найкращого подвійного шовку, придатних для мандрівок у кілька днів, а не годин. У той час я літав на "Маленькій Нассо", названій так на честь

своєї попередниці "Нассо Великої". "Маленька Нассо" була чимала за розміром повітряна куля з одинарного шовку, наповнена гарячим повітрям; вона могла сягнути висоти понад милю і протриматись у повітрі близько години. Такі особливості цілком відповідали моїм вимогам, бо я тоді стрибав з парашутом із півмильної висоти, а приземлявся в парках та на сільських ярмарках. Сталася ця пригода в Окленді, каліфорнійському місті, де мене на ціле літо заангажувала трамвайна компанія. Компанія провела колію за місто, де вона володіла великим парком, і, звісно, була зацікавлена, щоб різними атракціонами приваблювати туди городян, спраглих свіжого повітря. Згідно з контрактом я мав виконувати стрибки двічі на тиждень, і мій номер став особливою принадою для публіки, бо найбільші юрми людей збиралися саме в ті дні, коли я виступав.

Щоб ви зрозуміли подальші події, я мушу коротенько пояснити принцип дії аеростатів з гарячим повітрям, що їх використовують для парашутних стрибків. Якщо вам доводилося спостерігати подібні стрибки, то ви знаєте, що скоро-но парашут розкривається, повітряна куля перевертається догори дном, випускає дим та нагріте повітря і, сплющена, швидко падав вниз, прибиваючи парашут до землі. Тим-то й не доводиться цілі милі нишпорити по околиці у пошуках великого порожнього міхура та витрачати чимало часу й зусиль. Такого ефекту можна досягти, прикріпивши до верхівки аеростата баласт на кінці довгого мотузка. Парашут і трапецію аеронавта підвішують до нижньої частини аеростата, і людина своєю вагою утримує повітряну кулю в правильному положенні. Та коли аеронавт робить стрибок, баласт нагорі переважує й відразу ж перевертає кулю догори дном, де саме міститься отвір, і нагріте повітря виривається назовні. На "Маленькій Нассо" за баласт правив мішок з піском.

В той день, що я оце розповідаю, зібралось надзвичай багато публіки, і поліція мала доволі клопоту, стримуючи надто цікавих. Чоловіки, жінки й діти напирали й штовхалися так, що канати ледь не тріскались під їхнім тиском. Виходячи з роздягальні, я помітив по той бік канатів двох дівчаток років чотирнадцяти й шістнадцяти і хлопчака

років восьми-дев'яти, який переліз через канати всередину загороди. Дівчатка тримали його за руки, та пустун, збуджено-веселий, пручався і намагався вирватись. Тоді я не надав цьому значення — велика біда, просто дитячі пустощі, — і тільки пізніше, після того, що трапилось, ця сценка виразно постала мені перед очима.

— Пильнуй їх, Джордже! — гукнув я своєму помічникові. — Нам ще тільки нещасливих випадків бракувало!

— Добре, Чарлі, — відказав той, — пильнуватиму.

Джордж Гуппі допомагав мені при запусках безліч разів; він був настільки витриманий, спокійний та розсудливий, що я цілком покладався на нього і міг довірити йому життя без жодних вагань. Обов'язком Джорджа було слідкувати за наповнюванням повітряної кулі, а крім того, він повністю відповідав за справність парашута.

"Маленьку Нассо" вже наповнили повітрям, і троси, якими її було закріплено, напнулись до краю. Парашут лежав розгорнений на землі, а попід ним — трапеція. Я відкинув убік пальто, приготувався й дав команду на зліт. Ви знаєте, що перший поштовх при злеті дуже різкий; ось і тепер куля, попавши в струмінь повітря, перехилилась набік, та цим разом вона страшенно довго прибирала правильного положення. Я глянув униз і, як завше, побачив землю, що швидко даленіла від мене. І що було видно тисячі облич, які мовчки стежили за мною. І от саме це їхнє мовчання вразило мене, бо з досвіду я знав, що людям час уже було прийти до тями й заходитись шалено аплодувати мені наздогін. Та я не чув ні оплесків, ні свисту чи підбадьорливих вигуків — нічого, панувала суцільна тиша. А натомість до мене чутно долинув дзвінкий, чистий, без жодних модуляцій голос Джорджа, підсилений мегафоном:

— Спускайся, Чарлі! Спускай кулю на землю!

Що таке скоїлось? Я помахав рукою, мовляв, усе почув, та й почав розмірковувати. Може, щось не гаразд із парашутом? Чому я мушу спускати кулю на землю, а не виконувати стрибок, якого нетерпляче очікують тисячі людей? У чім справа? Отак я сушив собі голову і нараз здивувався ще більше. Земля була внизу на відстані тисячі футів, і все ж таки десь поряд чувся неголосний дитячий плач. "Маленька Нассо" мчала у височінь, мов та ракета, а плач не замовкав, не стишувався. По щирості кажучи, я трішки налякавсь; аж ось мимохіть звів очі догори, звідки долинав звук, і побачив верхи на мішку з піском, що правив за баласт на "Маленькій Нассо", хлопчика. Це було те саме хлоп'я, що ото виривалося від двох дівчаток біля канатів, — його сестер, як я довідавсь пізніше.

Так, він сидів там, нагорі, на мішку з піском, скільки сили стискуючи мотузку. Порив вітру злегка нахилив кулю, і хлопчика віднесло на кільканадцять футів убік, потім знову назад, і то так різко, що він добряче стукнувся об тугий мішок; навіть мене тоді трусонуло, а я ж бо сидів на тридцять футів нижче. Я боявся, що він зірветься вниз, та хлопчина міцно притулився до мішка і знову запхикав. Опісля мені розказували, як саме в ту мить, коли аеростат мав злетіти, малий шибеник вирвався від сестер, проліз попід тросами й встиг викараскатись на мішок. Я й досі не можу збагнути, як йому пощастило втриматись у перший момент злету.

Так от, коли я вгледів його там, мені геть усе похололо всередині, і я, нарешті, зрозумів, чому куля так довго вирівнювала курс і чому Джордж наказав мені спускатись. Якби я стрибнув з парашутом, куля б ураз перевернулась догори дном, випустила повітря і почала б швидко падати вниз. Єдина надія була — чимскоріше спускатись на землю, поки хлопчик не зірвався. Я не мав ані найменшої змоги дістатись до нього. Марна річ лізти нагору по тонкому закритому парашуту аж до нижньої частини кулі; та навіть якби це й вдалося, що робити далі? Прямо над моєю головою на своєму хиткому сідалі висить хлопчина, та подолати ті п'ятнадцять футів порожняви, що відділятимуть нас, буде неможливо.

Звісно, тоді в мене пішло набагато менше часу, щоб збагнути все, ніж зараз про це розповісти; я вмить зрозумів, що увагу хлопцеву треба будь-що відвернути від страшної небезпеки. Закликавши на допомогу все своє самовладання і силкуючись не виявити власної тривоги, я гукнув:

— Гей там, нагорі, ти хто?

Хлопчик, ковтаючи сльози, глянув на мене, і лице йому проясніло. Та саме в цю мить ми потрапили у перехресний струмінь повітря; кулю закрутило й знову вирівняло, а хлопця почало розгойдувати з боку в бік, і він ще раз стукнувсь об мішок. Тоді знову почулося схлипування.

— Здорово, правда? — бадьоро спитав я, наче це була найприємніша подорож у світі, і потому хутко додав: — Як тебе звуть?

— Томмі Дермот, — долинуло у відповідь.

— Радий з вами познайомитись, Томмі Дермоте, — вів я далі. — Хотів би я знати, хто дозволив тобі летіти зі мною?

Він засміявся й сказав, що просто сам схотів собі, задля розваги. Отак ми летіли далі, а я, божеволіючи від страху за нього, сушив собі голову, що ж його ще казати. Підтримувати розмову — це було все, що я міг зробити; життя хлопчика залежало від того, чи зможу я забалакати його, щоб він не думав про небезпеку. Ми летіли на висоті чотири тисячі футів, а внизу, ген-ген аж до обрію, стелився пишний краєвид. Я показав хлопчикові Сан-Франціську бухту, схожу на величезне спокійне озеро; місто, повите димним серпанком; Золоту Браму в океанській імлі; а понад усім — ясні обриси гори Томалпайс, наче викарбуваної на небесному тлі. Просто під нами можна було розглядіти кабріолет, що, здавалося, ледь пересувавсь; але з досвіду я знав — люди, які сиділи в ньому, щодуху гнали коней нашим слідом.

Невдовзі хлопцеві набридло роздивлятись довкола, і я помітив, що його бере страх.

— Хотів би ти стати аеронавтом? — спитав я.

Томмі зразу ж підбадьорився і поцікавився:

— А ви маєте добру платню?

"Маленька Нассо", тим часом охолоджуючись, почала свій повільний спуск і зустрічні струмені повітря раз у раз її нещадно шарпали. Хлопця стало кидати з боку в бік, і він знову дуже боляче забився об мішок. Губи йому затремтіли, і він знову розплакався. Марно я пробував обернути все на жарт. Його сміливість танула, і я з острахом чекав, що от-от на моїх очах він зірветься вниз.

Я був у відчаї. Та нараз мені спало на думку, що один страх можна вибити іншим страхом і я, насупившись, сердито загорлав:

— Ти мені добре тримайся за мотузку, чуєш?! Бо інакше, як приземлимось, я дам тобі такого прочухана, що тобі й зроду не снилося! Второпав!

— В-в-второпав, сер, — проскімлив він. Очевидно, мої слова подіяли — до мене було ближче, ніж до землі, і для хлопчика моя погроза була страшнішою від падіння.

— А ти добре там влаштувавсь, на м'якенькому, — вів я далі і запевнив: — А тут у мене перекладка вузька й тверда, на ній дуже мулько сидіти.

Та в хлопця на думці було вже інше; він геть забув про біль у пальцях і поцікавився:

— А коли ви будете стрибати? Це ж головне, що я хотів подивитись.

Мені було шкода розчаровувати його, але стрибати я не збирався. Хлопчик почав сперечатись.

— Таж це написано в програмі, — запротестував він.

— А то байдуже, — відказав я. — Щось мені не хочеться сьогодні стрибати, я просто спущу кулю додолу. Це моя куля, і я можу робити з нею все, що завгодно. Крім того, ми вже майже приземлились.

І справді, земля швидко наближалась. А цей хлопчисько ще й вичитувати мені почав, що негарно з мого боку так розчаровувати публіку. Він переконував мене робити стрибок, а я з легким серцем підтримував суперечку, виправдовуючись, як тільки міг, аж поки ми промайнули евкаліптовий гай і пірнули назустріч землі.

— Тримайсь міцніш! — гукнув я і, схопившись руками за трапецію, повис на ній, щоб приземлитись на ноги.

Ми пронеслися повз клуню, до смерті перелякавши курей на подвір'ї, ледь не заплутались у мотузках для білизни, і знову злетіли вгору над скиртою сіна; і все це так блискавично, як оком змигнути. Приземлилися ми в садку, і коли, нарешті, мої ноги торкнулись твердого грунту, я зупинив кулю, пообертавши трапецію кілька разів круг яблуні.

Мені бувало всяко: і куля загорялася в повітрі, і на карнизі одинадцятиповерхового будинку доводилось висіти; а ще якось, коли невчасно розкрився парашут, я пролетів, мов куля, шістсот футів додолу. Та ніколи в житті не почувався я таким слабим, таким змученим і безсилим як тоді, коли, похитуючись, приступив до цілісінького хлопця і схопив його за руки.

— Томмі Дермоте, — сказав я, трохи прийшовши до тями. — Томмі Дермоте, зараз я покладу тебе на коліна й відлупцюю так, як іще не лупцювали жодну дитину за всю історію людства!

— Ні-ні! — закричав він, випручуючись. — Ви ж обіцяли не робити цього, якщо я міцно триматимусь.

— Атож, обіцяв, — мовив я, — та все одно я тебе налупцюю. Ті, хто літає на повітряних кулях, — то кепські, безвідповідальні люди, і я тебе зараз навчу триматися подалі від них та й від повітряних куль теж.

І я таки дав йому прочухана — може, не найбільшого за всю історію людства, але таки напевне найбільшого у хлопцевому житті.

А проте ця історія геть зламала мене, вичавила, немов цитрину.

Я порвав контракт із трамвайною компанією і перегодом став літати на балонах з воднем. Що не кажіть, а газ таки набагато безпечніше.

В ЗАТОЦІ ЄДО

Він загубив гаманця десь на Театральній вулиці. Рантом юнакові пригадалося, як його досить брутально штовхнули були на мосту через один з каналів, що перетинають ту велелюдну міську артерію. І, можливо, саме цю мить якийсь косоокий кишеньковий злодюжка зі спритними пальцями тішиться тими п'ятдесятьма з лишком ієнами, що лежали в його гаманці. А втім, подумалось Елфу, він міг і сам загубити гаманця просто через неуважність. У двадцяте, вже без будь-якої надії, заходився він перетрушувати всі свої кишені. Але гаманця ніде не було.

Держачи руку в порожній задній кишені штанів, юнак розгублено дивився на прудкомовного, горластого господаря ресторану, що репетував мов навіжений:

— Двадцять п'ять сен! Плати зараз! Двадцять п'ять сен!

— Та ж гаманця немає! — відмовив хлопець. — Кажу ж вам: я десь загубив його.

Господар обурено підніс догори обидві руки й заволав ще голосніше:

— Двадцять п'ять сен! Двадцять п'ять сен! Плати зараз!

Їх уже обступив чималенький натовп, і це починало бентежити Елфа Дейвіса. "Як це безглуздо й дріб'язково, — думав він. — Стільки галасу казна через що. Але ж треба якось виплутуватись!"

Промайнула думка: а що, як кинутися спрожога крізь пакілля ніг і вирватися з натовпу, збиваючи на землю всіх, хто його спинятиме? Але, ніби розгадавши юнаків намір, один з офіціантів, опецькуватий присадистий хлопак з лихим блиском у перекошеному оці, вхопив його за Руку.

— Плати зараз! Зараз плати! Двадцять п'ять сен! — заверещав ресторатор, аж охриплий від лютості.

Елф теж почервонів, тільки від приниження, і рішуче заходився ще раз трусити свої кишені. На цей раз гаманця не шукав уже, останню надію покладаючи на випадкові дрібні гроші. В бічній кишеньці піджака він намацав десятисенову монету і п'ятисеновий мідяк. Пригадавши, що недавно у нього десь ділося з кишені десять сен, він розпоров рубець і витяг монетку з глибини підбійки. Тепер він тримав у руці двадцять п'ять сен, суму, що мав заплатити за спожиту вечерю. Він перевернув долоню, і монети висипалися в руку ресторатора. Той, перерахувавши їх, відразу заспокоївся й догідливо вклонився клієнтові. Та й уся юрба догідливо вклонилась і розтанула.

Елф Дейвіс був молодий моряк. Йому щойно минуло шістднадцять. Служив він на "Енні Майн", американській звіробійній шхуні, що зайшла в Йокогамський порт відвантажити до Лондона добуті за сезон котикові шкури.

Елф оце тільки вдруге зійшов на берег і зачудовано починав знайомитися з характером східної людини. Засміявшись, коли скінчилися низькі, запобігливі поклони, він повернувся на підборах, щоб відійти, але враз перед ним постала друга проблема, а саме: як потрапити на свій корабель?

Була одинадцята година вечора. Шлюпку з "Енні Майн" вія навряд чи застане, а наймати місцевого човняра, маючи порожні кишені, здавалося не дуже принадною справою. Спускаючись до пристані, Елф пильно придивлявся, чи не побачить випадком якого товариша по судну. В Йокогамському порту немає суцільного причалу, і кораблі стоять об'якорені на зовнішньому рейді. Це дає змогу кільком сотням куцоногих чоловіків заробляти собі на прожиття перевозом пасажирів з кораблів на берег і з берега на кораблі.

З десяток цих човнярів привітали Елфа, і кожен пропонував йому свої послуги. Він вибрав найприємнішого, літнього, добродушного на вигляд чоловіка з усохлою ногою. Елф сів до нього в човен. Було темно, і хлопець не бачив, що старий човняр робить. Але той, очевидно, й не думав відчалювати від берега та пливти до корабля. Нарешті човняр пришкутильгав до Елфа і, втупивши йому в обличчя очі, сказав:

— Десять сен.

— Та я знаю, що десять сен, — відповів Елф недбало. — Але треба поквапитися. Американська шхуна.

— Десять сен. Плати зараз, — наполягав старий.

Елф відчув, що його ніби жаром обсипало від цих ненависних слів "плати зараз".

— Вези мене до американської шхуни, й там я заплачу, — промовив він.

Але човняр терпеливо чекав, стоячи перед Елфом з простягнутою рукою.

— Десять сен, — повторив він. — Плати зараз.

Елф спробував розтлумачити човняреві, що в нього тепер немає грошей, що він загубив гаманця, але що він заплатить, неодмінно заплатить йому, як тільки опиниться на американській шхуні. Він навіть не сходитиме на шхуну. Він гукне до своїх товаришів, і ті спершу заплатять перевізникові десять сен. Лише тоді він зійде на шхуну. Отже, все буде гаразд.

Але добродушний човняр одно відповідав:

— Плати зараз. Десять сен.

Як на те, все це чули й решта човнярів, що сиділи навпочіпки на сходинках причалу.

Елф, роздратований і злий, підвівся, щоб зійти на берег. Але старий човняр, поклавши йому руку на плече, затримав його.

— Дай мені сорочку зараз, — запропонував він, — і я відвезу тебе на американську шхуну.

Тоді вже в Елфових грудях спалахнула вся його національна гордість. Англосакси від природи ненавидять здирство, і Елфові така

вимога здалася чистим грабунком. Десять сен дорівнювали шести американським центам, а сорочка, добротна й ще нова, коштувала йому два долари.

Не промовивши більше ні слова, Елф повернувся до старого спиною, вийшов з човна й попростував до кінця причалу, а за ним услід потяглася, регочучи з великої насолоди, вервечка човнярів; більшість їх були кремезні м'язисті хлопаки, всі напівголі, бо липнева піч стояла парка до знемоги.

Портовики в будь-якій країні люди брутальні й задерикуваті. І Елфові нараз подумалося, що перебувати в опівнічну годину на кінці причалу з такою юрбою човнярів у великому японському місті не так безпечно, як може здаватися.

До нього підступив дебелий хлопак з копицею чорного волосся на голові й жорстокими очима. Решта сунулися позаду, щоб і собі устряти в розмову.

— Дай мені черевики, — сказав хлопак. — Дай мені черевики зараз, і я відвезу тебе на 'мериканську шхуну.

Елф покрутив головою. Юрба на те закричала, щоб він погоджувався. Але натура в англосакса така, що від нього шкода чогось домагатися залякуванням чи погрозами. Самохіть він може зважитись на будь-що, тільки не примусом. Тож ця спроба човнярів узяти Елфа примусом лише розбудила всю непохитну впертість його породи. У ньому жили ті самі якості, що змушують солдата у бою відважно йти на видиму смерть. І тут, під зоряним небом, на самотній пристані, оточений юрбою, що тислася й штовхалась, він вирішив, що краще помре, ніж стерпить таку ганьбу — віддати бодай нитку зі свого одягу. Тут уже йшлося не за ціну, а за принцип.

Раптом Елфа сильно штурхнули в спину. Він обкрутнувся, очі йому блиснули — і коло мимовільно роздалося. Але натовп галасував чимраз дужче. Човнярі один по одному вимагали за перевіз то ту, то іншу річ із його одягу, і всі кричали одночасно на повну силу вельми здорових горлянок.

Елф уже давно перестав відповідати, але він розумів, що його становище робиться небезпечним і що треба якнайшвидше вибратися звідси. Він затято зціпив зуби, очі йому сталево заблищали, а тіло набрало твердої і упевненої постави. І цей рішучий вигляд справив враження на човнярів. Коли Елф рушив від берега, всі вони розступилися перед ним. Однак сунули за ним по боках та ззаду і ще голосніше, ніж перше, кричали й реготалися. Один з парубійків, зростом і статурою схожий на Елфа, нахабно зірвав у нього кашкета з голови. Але не встиг ще й надіти на себе, як Елф ударив його навідліг так, що парубійко впав і покотився по камінні.

Кашкет вилетів у нього з руки й зник між ногами у юрби. Елф роздумував не довго. Моряцька гордість не дозволяла лишати кашкета в їхніх руках. Він хапко метнувся вслід за ним і скоро побачив його під босою ногою кремезного чолов'яги, що притискував кашкета цілою своєю вагою. Елф спробував вирвати кашкета з-під його ноги, різко смикнувши, але нічого не вийшло. Елф штовхнув чоловіка в ногу, але той тільки пирснув. Це вже був прямий виклик, і Елф прийняв його. Несподівано підставивши ногу ззаду, він щосили штовхнув човняра під ребра. На цей брутальний спосіб нема ради, і японець гепнувся навзнак.

Враз накинувши на голову кашкета, Елф виставив перед себе кулакп. Щоб запобігти нападові ззаду, він круто обернувся —і юрба сахнулась від нього. Саме цього й хотів Елф. Тепер ніхто не стояв на заваді між ним і тим кінцем причалу, що виходить на берег. Причал був вузький. Повернувшись обличчям до юрби і погрожуючи кулаком тим, хто пробував обійти його збоку, Елф відступав до берега. Сповнений бойового запалу, він повільно задкував, стримуючи натиск юрби. Темношкірі по всьому світі вже давно навчилися поважати кулак білої

людини. І Елфові дав перемогу не так його войовничий вигляд, як усі ті численні бійки, що їх білі моряки виграли раніше.

Якраз там, де причал відходить від берега, містився поліційний пост гавані. Весь час задкуючи, Елф нарешті потрапив у освітлене електрикою приміщення, де чергував вичепурений лейтенант, що вельми здивувався такою появою. Човнярі, вгамувавшись і затихши, поприлипали, як мухи, до відчинених дверей, крізь які вони бачили й чули.

Елф з'ясував у кількох словах своє становище й зажадав, щоб лейтенант згідно з привілеєм чужинця в чужій країні переправив його на шхуну в поліційному човні. Лейтенант, що знав напам'ять усі правила й розпорядження, своєю чергою пояснив Елфові, що портова поліція не перевізники і що поліційні човни мають інше призначення, ніж возити на кораблі моряків, що загулюються допізна, не мавши при собі ані шеляга. Він також додав, що човнярі, звісно, природжені грабіжники, та оскільки вони грабують у межах закону, він безсилий чимось зарадити Елфові, бо це їхнє право — брати плату за перевіз наперед. І хто він такий, щоб наказувати човнярам узяти пасажира, а одержати плату аж опісля?

Елф визнав слушність лейтенантових слів, але сказав, що лейтенант може вмовити їх, замість наказувати. Лейтенант охоче погодився на це. Він підійшов до дверей і звідти звернувся до човнярів з короткою промовою. Однак човнярі теж знали свої права, і коли офіцер закінчив, хором заспівали те саме:

— Десять сен! Плати зараз! Плати зараз!

— Як бачите, я нічого не можу вдіяти, — сказав лейтенант, що, між іншим, бездоганно говорив по-англійському. — Але я попередив їх, щоб вони не чіплялись до вас і не чинили ніякої кривди, так що вам зрештою нема чого боятися. Ніч тепла, і половина її вже минула. Лягайте де-

небудь тут і спіть собі. Я б дозволив вам переночувати в постовому приміщенні, але це буде проти правил і розпоряджень.

Елф подякував лейтенантові за ласку й чемність. Та човнярі вже розбудили в ньому національну гордість і впертість, і тепер він не згоден був на таке розв'язання проблеми. Ночувати просто неба на камінні — це було б визнання поразки.

— Отже, човнярі відмовляються мене переправити? — сказав він.

Лейтенант кивнув головою.

— І ви відмовляєтесь мене переправити?

Лейтенант знову кивнув головою.

— Ну, а ваші правила й розпорядження не забороняють, щоб я сам переправився на шхуну?

Лейтенант сторопів.

— Так човна ж у вас немає, — проказав він.

— Не в тому річ! — запально вигукнув Елф. — Якщо я сам зумію переправитись, усі зостануться задоволені й нікому не буде ніякої шкоди?

— Авжеж. Це ви правильно сказали, — провадив спантеличений лейтенант, — Але ж ви не зможете самі переправитись.

— А ось побачите, — відрубав Елф.

Він кинув на підлогу кашкета, праворуч та ліворуч пошпурив черевики, а за ними полетіли штани й сорочка.

— Запам'ятайте, — промовив він, і голос його задзвенів: — Я, громадянин Сполучених Штатів, вважатиму вас, місто Йокогаму й уряд Японії відповідальними за цей одяг. До побачення!

Елф ринув крізь двері в натовп. Зчудовані перевізники вмить розступилися перед ним, і він побіг на причал. Але човнярі враз опам'ятались і, радісно горлаючи, кинулись за ним — так захопив їх цей новий поворот події.

Ту ніч довго згадували йокогамські портовики. Добігши до кінця причалу, Елф з розгону мистецьки стрибнув у воду. Гребучи наввимашки, він плив без перепочинку, аж доки цікавість не змусила його затриматись на мить. З темряви, де лишився причал, долинали до нього голоси. Він перевернувся горілиць і прислухався.

— Гаразд, гаразд! — вирізнялися з загального гамору слова. — Зараз не плати, плати згодом! Вернися! Вертайся зараз — платити опісля!

— Ні, дякую! — гукнув Елф їм у відповідь. — Зовсім не плачу. На добраніч!

Потім він оглянувся довкола, щоб визначити, де стоїть "Енні Майн". Вона стояла на якорі за добру милю від берега, і в темряві не легко було зорієнтуватися, куди пливти.

Найперше він розгледів яскраве гроно ліхтарів. То, як він знав, міг бути тільки військовий корабель. Напевно, американський крейсер "Ланкастер". "Енні Майн" мала стояти десь за ним, трохи ліворуч. Але ліворуч він ясно розрізнив три ліхтарі близько один від одного. То не могла бути шхуна.

На мить він завагався. Повернувшись на спину й заплющивши очі, він силкувався відновити в уяві картину розташування гавані так, як він бачив її вдень. Тоді задоволено пирхнув і рушив далі. Ці три ліхтарі горіли, мабуть, на великому англійському пароплаві. Значить, шхуна десь між цими трьома ліхтарями та "Ланкастером". Елф довго й пильно видивлявсь: якраз там, де він і сподівався, справді-таки жеврів, дуже низько й ледь помітно, один ліхтар — якірний ліхтар "Енні Майн".

Гарно було йому пливти під зоряним небом. Повітря було тепле, як вода, а вода — мов молоко щойно з-під корови. В роті Елф відчував її приємний солонуватий смак, вона лоскотала в тіло, і рівні удари серця, глухі й сильні, сповнювали його радістю життя.

Отже, та подорож уплав тішила його, і минула вона без ніяких пригод. Праворуч від нього лишився "Ланкастер", ліворуч — англійський пароплав, і невдовзі перед ним неясно забовваніла "Енні Майн". Учепившись за мотузяну драбину-трап, що звисала з борту, він нечутно видерся на палубу. Там не видно було ні душі, тільки блимало світло в камбузі. То, як він знав, капітанів син, що чергував вахтовим на стоянці, варив собі каву. Елф зійшов на бак й спустився в кубрик. Уся команда хропла по койках. Парня в тісному приміщенні здалась Елфові нестерпна, і він, натягши на себе тонку бавовняну сорочку та штани з цупкої індійської тканини, взяв під пахву укривало та подушку, вийшов на палубу й умостився на півбаку.

Ще не встиг він задрімати як слід, коли його розбудив стук човна об борт шхуни та чийсь голос, що гукав вахтового. То був поліційний човен, і схвильована розмова, що відбулася після цього, неабияк потішила Елфа. Звичайно, капітанів син упізнає одежу. Вона належала Елфові Дейвісу, одному з матросів шхуни. А що сталося? Ні, Елф Дейвіс не вернувся на борт. Він десь на березі. Його немає на березі? Тоді він, мабуть, утопився. Далі лейтенант і капітанів син заговорили водночас, і Елф уже нічого не міг дібрати. Потім Елф почув, як вони удвох пройшли до кубрика й підняли всю команду. Матроси сонно бурчали й казали, що Елфа Дейвіса в кубрику немає. Тоді капітанів син почав обурюватись на

йокогамську поліцію та її порядки, а лейтенант, виправдовуючись, посилався на правила та розпорядження.

Цю мить Елф підвівся зі свого ложа на півбакові і, простягаючи руку, озвався:

— Мабуть, я заберу цю одежу. Дуже дякую вам, що привезли так скоро,

— Я не розумію, — здивовано сказав капітанів син, — чом було йому не привезти тебе разом з цією одежею?

Поліційний лейтенант мовчки і з досить жалюгідною міною віддав одежу її власникові.

Другого дня, коли Елф намірився зійти погуляти на берег, його зразу оточили човнярі, гукаючи й махаючи руками, щоправда, вельми шанобливо, і кожному страх як кортіло взяти саме його собі за пасажира. Той, кого Елф вибрав, не сказав йому "плати зараз", коли Елф сідав до нього в човна. Ладнаючись вийти на берег, Елф хотів заплатити човняреві узвичаєні десять сен, але човняр підвівся й покрутив головою.

— Все гаразд, — сказав він. — Не треба платити. Ніколи не треба платити. Ти хлопець хоробрий, і квит!

І скільки ще стояла "Енні Майн" у Йокогамському порту, жоден човняр не хотів брати гроші з Дейвіса. Захоплені юнаковою мужністю та незалежністю, вони дарували йому вільний перевіз.